

Poštšina plačana v gotovini

MODRA PTICA LETO X.

LETO 1938/39

ŠTEV. 3

MODRAPTICA

leposlovna revija, izhaja vsak mesec enkrat na dveh polah (32 straneh). Vsak letnik se prične z decembrom in se konča z novembrom naslednjega leta.

Letna naročnina samo na revijo, ki je vključena v redne publikacije Založbe Modre ptice, znaša din 100.—. Posamezna številka din 10.—. Naročniki na redne publikacije prejemajo list kot dopolnilo h knjigam brezplačno.

Urednik Janez Žagar. Rokopisi se ne vračajo.

Uredništvo in uprava v Ljubljani, Ulica 29. oktobra (prej Rimska cesta) št. 1. Telefon 3163. Št. čekovnega računa 15.369.

VSEBINA 3. ŠTEVILKE

FEBRUAR

Jože Kranjc: Zlato srce

Branko Rudolf: štirinajst dni v Parizu

Ina Slokanova: Zgodba o otroku in materi

Zapiski:

Churchillovi »Veliki sodobniki« (M. M.)

Poročila

Razno

ZLATO SRCE

JOŽE KRANJC

(Konec)

Medtem Štefanovim razmišljanjem se je spraznilo in gospa se je obrnila k Štefanu s svojim navajenim sladkobnim glasom:

»S čim naj pa vam postrežem, gospod?«

Štefan si je popravil kravato in nenadoma začutil, da je zardel. Potem pa je nekam sramežljivo dejal:

»Radi službe sem prišel. Listek tu zunaj sem videl, in ker že dalj časa iščem službo za — —«, zataknilo se mu je, a je brž požrl slino, »za mojo sestro, ki je letos končala trgovsko šolo, sem si mislil — —«

Gospa ga je prekinila:

»Počakajte trenutek!«

Počasi se je okrenila, šla k steklenim vratom, jih odprla in nato z dolgočasnim glasom vprašala moža za mizo:

»Si končal?«

Mož se je preplašeno zdrznil in skoro boječe odgovoril:

»Ne še!«, na kar mu je gospa rezko pripomnila:

»Ti pa res ničesar ne znaš!«, nato pa se je menda nečesa spomnila, podrgnila je z dlanjo po steklu in rekla:

»Ali je ona sprejela pogoje?«

Mož je odkimal. Gospa je spet priprla vrata, se počasi približala Štefanu in mu naročila:

»Če ni slabotnega telesa, naj se oglasi jutri zjutraj ob sedmih. Bomo videli.«

Štefan se je zadovoljno namuznil, se nerazločno zahvalil in se obrnil; ko pa je stopil na cesto, jo je naglo ubral na Mimin dom.

Skoro isti čas, ko se je dogajala in dogodila ta stvar, se je pa Mimi pripetila druga. Z materjo sta sedeli pri oknu in šivali (Mimi je namreč pripravljala balo, sešivala si je prtove, pregrinjala, zavese in druge take reči), sklonjeni sta bili vsaka nad svoje delo, ko je sunkoma nekdo potrkal in brez čakanja odprl vrata.

Začudeno sta planili pokoncu, kajti med vrati sta zagledali trgovca Zamejnika, pri katerem se je učil Mimin brat, za njim pa se je motovila debelušna postava stražnika.

Gospod Zamejnik ni niti pozdravil, temveč se je obrnil k stražniku in mu dejal:

»Hvala bogu, doma so,« potem pa se je počasi prestopil k materi, ki je vsa prebledela, in ji nekam počasi povedal:

»Stvar je taka — —«, pograbil se je za brke in jih nemirno zavijal, nato pa je hripavo dokončal: »— preiskavo bomo napravili.«

Mati se je sesedla na stol in s široko odprtimi očmi zastrmela v rdeči Zamejnikov obraz in v njegove drobne oči, ki so nêprestano mežikale, potem pa si je potegnila z roko čez čelo in tiho vprašala:

»Zakaj?«

Zamejnik, ki je nerodno premetaval klobuk z roke v roko, ji ni ostal dolžan odgovora. Pomolil ji je popisani list, nato pa je začel z govorom, iz katerega je mati zvedela, da je fant kradel, da so ga danes zasačili in je zdaj že na policiji. Sicer on sam veruje v materino poštenost, je zatrdil, ampak fant je le lahko kaj skril doma, ne da bi ona vedela za to — kratkomalo, pregledali bodo stanovanje. Naj ne dela ovir, on že razume, kako je hudo na svetu, kjer človek ne ve, kje ga čaka zlo in nesreča, vendar —, tu je pa nehal.

Mati je mirno stala, le prebledela je čez in čez in na čelu so se ji prikazale drobne kapljice. Stegnila je roko in pokazala proti sobi, potem pa si je obraz pokrila z obema rokama.

Mimi je sprva strmela predse, kot bi ničesar ne razumela, nato pa jo je nekaj pograbilo z vso silo, stisnila je ustnice in se vgrizla vanje. Oči so ji zalile solze, lovila je sapo in se brez vzroka oprijemala stola, nenadoma pa je zajokala na ves glas.

Stražnik, širok in čokat človek s črnimi brki pod nosom, je stopil k njej, z rokami nekajkrat podrgnil po hlačah in dejal.

»Ne jokajte, gospodična, to je vendar samo kar tako. Saj vem, da vidve nista krivi ničesar. Res je hudo. A danes je tak čas. Otroci rasto kar tako človeku mimo nosu. Nihče več ne ve za dušo...« potem pa je umolknil, ker menda ni vedel povedati ničesar več. Stopil je za gospodom Zamejnikom v sobo. Nekaj časa se je čulo škripanje omarnih vrat, trdo govorjenje in nekakšni zamolkli koraki, kmalu pa sta se oba vrnila. Zamejnik je rekel:

»Premislil sem si. Kaj bom iskal!«

Gledal je v tla in nemirno stopical sem in tja, vmes pa se je opravičeval:

»Saj razumem vse to, ko pa ni njega pri hiši, očeta. Moj bog, kaj bi storil jaz, če bi se to meni zgodilo z mojim otrokom!«

Ker ni dobil odgovora, je dodal:

»Ne jezite se name, gospa. Moral sem to storiti. In fantu tudi ne bo škodilo malo šole. Mlad je še — to ga izučí.«

Nato se je useknil in se poklonil. Namignil je stražniku, ki je dvignil roko do čela — potem pa sta oba odšla.

Vrata so se zaprla. In ko se je kljuka vzravnila, sta obe brez besedi planila druga k drugi in se objeli.

Mati je med jokom jecala:

»Še to sem morala doživeti,« Mimi pa ji je odgovarjala:

»Le kaj bo dejal Štefan!« —

Štefan pa je ta čas hodil mimo zidu. Čim bliže je prihajal svojemu cilju, tem počasnejši je bil njegov korak. Zdaj bo šla Mimi v službo. Plačo bo dobivala, življenje se ji bo izpremenilo. Hvaležna mu bo. Morda se tudi meni življenje unese. Ali je v meni toliko sile, da si odprem pot v življenje? Ali imam res toliko talenta, da napišem tekst, ki mi bo res odprl vrata na stežaj? In če se mi vrata res odpro, kaj bo potem z mano? Ali bo imelo smisel vezati moje življenje na drugo

življenje, se zabarikadirati v kuhinjo in sobo, roditi otroke in prevzemati nase zaveze, ki so izven mojega hotenja?

Zamahnil je z roko in si skoro glasno dejal:

»Eh, bo že kako — —,« v mislih pa je dodal:

»Prav za prav moramo nekoč prav trdno premisliti svoj značaj —.«

Potem je pot mirno nadaljeval in se izgubil v svoje vsakdanje sanje. Pisal bom in postal slaven. Sprejet bom. Penklub, tam bom povedal, kako naj se klub preuredi. Saj se vendar v njem nahajata dobri dve polovici ljudi, ki vanj ne spadata. Tu bo treba napraviti red. Vodijo ga ljudje, ki imajo prav malo stika s slovensko kulturo, slučajni pesniki, odrski čvekači in časopisni ščurki, katerih edino pomembno delo je, da so člani tega kluba, in edini kulturni načrti, v kateri kraj zamejstva bodo šli spravljat slovenski narod. Utrl bom novo pot. Majhen narod smo, a imamo svoje poslanstvo, saj imamo svojo lastno kulturo, ki jo lahko pritiramo na vrh, kjer se stekajo visoke vrednote vseh, tudi velikih narodov, ki jim moramo postati enakovredni po svojem duhovnem bogastvu. Gojiti moramo ta plamen poslanstva, posebno, ker tičimo kakor majhen droben polotok med dvema velikima narodoma z zgodovinsko tradicijo, smo torej majhna utež z velikim pomenom, kajti želi nas sever in želi nas jug, in nas prav zato ne bo nihče kar tako vzel, ker nas jug ne bo dal severu, ne sever jugu. Majhne uteži dostikrat, če že ne zmeraj, odločajo velike usode. Kaj je tisoč kil svinca ali krompirja — gram, en sam gram x snovi odloča o smrti in o življenju. Ob takem razvoju pa se spočne tudi naša samostojna politična rast.

Štefan se je spomnil neke svoje šolske naloge na gimnaziji. Pisal je o svobodi (bila je za spomin na razsulo stare Avstrije leta 1918.), dodal pa je še besede o svobodi človeka, zavračal stare načine državnega življenja, govoril o narodu kot celoti posameznih svobodnih osebnosti, svobodnih v vsakem pogledu: v kulturnem, gospodarskem, socialnem, spolnem — in takrat mu je dejal profesor (ko je bil najprej raztrgal zvezek, da ne bi prišel v nepoklicane roke):

»Vi, Goričan, ste fantast!«

Štefan se je takrat smejal tem besedam — — —, zdaj pa? Zdaj pa delam načrte, pišem majhne nič prida stvari za kruh, a v bistvu delam samo načrte in sanjam. Toda nekoč bom le sedel in vrgel nekaj na papir. Moram!

Zasmejal se je. Moram. Vse vem in vendar se vsak moj sklep konča le z besedo: moram. Tu nekje tiči moja slabost.

Mimi se s te strani še ni pokazal. Mimi ga je videla pred sabo močnega, krepkega, kar vesel je bil takrat, ko ga je našla, da je pisal. In kako je verjela vanj.

»Vse bi storila zate,« je nekoč dejala.

Vse. Čudno, je zdaj razmišljal, da je do sedaj še nisem imel. Razmišljal je vse sestanke in se sunkoma nasmejal. Hm, saj ni bilo niti prilike. In prav za prav, kako naj bi iz tega idealnega življenja, iz teh čudovitih sanj, v katerih sta kar nehote obadva plavala, na lepem začne to vprašanje?

Tako je počasi prišel do Miminega doma. Potrkal je in vstopil. Začuden je pogledal mater in Mimi, ki sta sedeli, obe objokani, za mizo. Vrgel je klobuk na stol in vprašal:

»Kaj pa se je zgodilo?«

Mimi je gledala v tla, ko je pripovedovala, kaj se je zgodilo. Bala se je, kaj bo odgovoril.

Štefana je prevzelo nekaj grenkega. Ni si mogel razložiti tega neprijetnega občutka. Slišal se je, da mu nekaj v njem samem z nekakšno ironijo šepeta: tolažiti moraš! — in že je stopil korak naprej in jel govoriti, naj si vendar tega ne jemljeta tako k srcu, da je vsak človek enkrat v življenju lahkomisljen, toda s tem ni rečeno, da je slab in pokvarjen, vse bo še dobro — on, Štefan jima bo stal ob strani, stopil bo k Zamejniku in govoril z njim.

Ko pa mu je zmanjkalo tolažilnih besedi, je nenadoma premolknil, se po sili zasmejal in poizkušal čim bolj iskreno izreči:

»Vse bom storil za vaju!« nato pa je malomarno dodal:

»Službo sem ti dobil, Mimi!«

Nato je brž povedal, kaj je doživel, ko pa je končal, mu je Mimi planila okrog vratu in v joku veselo vzdiknila:

»Ti moj dobri fant!«

In malo je manjkalo, da niso zdaj vsi trije jokali od veselja. Od tedaj dalje pa se je usodi menda mudilo. Morda je imela drugod preveč posla in je zato tod pohitela s predenjem svojih misli, ki so se naglo zavezovale in odmotavale na teh treh ljudeh, morda pa je v svoji hudomušnosti kar nalašč pohitela.

5

Mimi je službo dobila. Gospe je bila takoj všeč, ker se ji je zdelo, da je mirna in z vsem zadovoljna. Povedala ji je takoj, kakšno bo njeno delo.

»Prodajali boste. Kadar ne bo ljudi,« ji je razložila, »boste vodili knjige, zvečer pa boste zaklenili vrata, vse pospravili, poribali pod v prodajalni in pisarni, potem pa boste prinesli denar in obračun meni na dom... Seveda, začetek je začetek, sprva vam ne bom plačevala bog ve koliko, ščasoma pa, če boste redni in ubogljivi, se zna stvar zaobrtni v vaše dobro.«

Mimi je vdano pokimala in je službo takoj nastopila. Navsezgodaj je vsak dan prihajala, pozno zvečer pa je odhajala. Vsak večer jo je pred vrati čakal Štefan in jo spremil do doma. Mimi je bila tega silno vesela, saj ji je vse čezdnevno trpljenje nadoknadil Štefan, ki ji je vedno pripovedoval, naj le potrpi. Za vzgled naj vzame njega, ki tako rekoč strada, in se bori z življenjem, pa vendar ne obupa, čeprav nima rednih dohodkov, kakor jih ima ona.

Dostikrat je šel z njo domov. Tam je z njima večerjal. Ščasoma pa se je tega tako privadil, da je postal kar stalen gost.

Nekega dne je mati prejela pismo, naj se takoj pripelje k svojemu možu, ki je težko bolan in bi z njo rad govoril. Pismo se je končalo z besedami: »Ne imejte trdega srca in pridite.« Bilo je brez podpisa, da bi menda mati bolje vedela, kdo piše.

Mati se ni mogla odločiti, kaj naj stori. Nekaj dni je premišljala, nazadnje pa je sklenila, da bo le šla, da pa o tem ne bo ničesar povedala Mimi. Bala se je namreč, da Mimi to ne bo prav, človek pa vendar ne more biti brez srca. In tako se je nekega popoldneva odpeljala.

Ko je Mimi tisti večer povedala Štefanu, da matere dan ali dva ne bo, je Štefan nenadoma začutil čuden pritisk v srcu, kri mu je planila v sence, v možganih pa se je zavedel le ene same misli: sama bova. Sama bova doma. Poizkušal je biti čisto miren in res se mu je posrečilo, da je skoraj malomarno vprašal:

»Kam pa je šla?«

Mimi je povedala:

»Ne vem. Morda je dobila kakšno sporočilo od sorodnikov. Dva dni je hodila zamišljeno okrog, pa mi ni hotela povedati, kaj ji je.«

Štefan je nekam čudno odsekano odgovoril:

»Nič ne skrbi. Morda se še danes ponoči vrne.«

»Ne!« je mirno dejala Mimi. »Pred jutri opoldne je ne bo. In če je jutri ne bo do večera, pride šele pojutrišnjem.«

Potem sta šla do stanovanja gospe, kjer je Mimi oddala ključe in denar, nato pa sta se napotila proti domu. Štefan je molčal. Ni mogel govoriti. Bal se je menda, da bo iz vsake njegove besede zazvenelo njegovo notranje stanje. Njegove misli so bile namreč ves čas na Miminem domu. Ko bova vstopila, si je dejal, jo bom objel in poljubil. Potem bova kuhala čaj in jaz bom ves čas ob njej, stiskal jo bom nase, potem — — Ni si mogel domisliti, kaj bo govoril potem.

Mimi ga je prišla za roko in ga vprašala:

»Kaj ti je, Štefan? Tako si žalosten in tih. Ali si bolan?«

Štefan se je zbral in povedal:

»Ne. Nisem bolan. Toda skrbi me. Veš, danes sem oddal novelo. Te dni bom zvedel; če bo sprejeta, sem na konju. Nervozen sem. Ves dan nisem mogel ne delati ne misliti. Tudi jedel še nisem. Sama lahko razumeš, da se tu odloča moja usoda. Danes je zame zgodovinski dan.

Sam sebe ni mogel razumeti, zakaj ji je to povedal. Preje je namreč sklenil, da ji tega ne bo povedal.

Mimi ga je pobožala po roki in ga potolažila:

»Jesti pa vendar moraš. Saj se boš uničil.« Štefan pa ji je odgovoril:

»Ali misliš, da je meni lahko pri srcu, ko takole prihajam vsak večer k vam in jem pri vaši mizi. Nikdar tega ne bi storil, če se ne bi zavedal, da bo nekoč prišel čas, ko bom vama vse povrnil. Druga pa je stvar z mojim ponosom. Vsak dan si sproti očitam, zakaj se temu ne odpovem. Zakaj nimam toliko moči. Ko se zvečer vležem v posteljo in se zagledam v strop, mi je, da bi vstal in se napil na žive in mrtve.«

Mimi se je ustavila in ga pogledala z vlažnimi očmi. Segla mu je v lase, ga pobožala in mu rekla:

»Revček moj!«

»Ne,« ji je dejal in popolnoma iskreno nadaljeval: »Ti si ubožček! Ves dan garaš in skrbiš, potem imaš pa še oprava z menoj, namesto da bi bila mirna —.«

Tako sta se smilila drug drugemu, dokler nista prišla do doma. Brez besed sta odklenila vrata in vstopila. Mimi je bila nekam nemirna. Nervozno si je snela klobuk, Štefan pa je počasi zavrtel ključ kuhinjskih vrat, se obrnil k njej in vzkliknil:

»Sama!«

Objela sta se in poljubila. Pozabila sta na čaj. Ko sta odšla v sobo, je Štefan sedel na posteljo, potegnil Mimi v svoje naročje in ji začel šepetati:

»Ali vidiš sobo in postelji in omaro. Kakor bi bila že poročena. Ves svet je najin in sama sva na svetu s svojo mladostjo in s svojo bodočnostjo. Moja si. Odločena si mi, ker moraš biti moja žena.«

Mimi je globoko dihala in stiskala glavo na njegove prsi, ko jo je slačil. In ko jo je vzel, je legel na materino posteljo. Mimi je stegnila roko in ga pobožala po obrazu. Čez nekaj časa pa je dejala:

»Če te izgubim, se ubijem.«

On na to ni mogel ničesar odgovoriti, ker je že spal.

»Matere tudi prihodnji dan ni bilo in tako je Štefan tudi drugo noč prespal tam. Ko pa se je tretji dan mati vrnila, ni utegnila opaziti na svoji hčeri nikakršne izpremembe, kajti imela je vse polno skrbi sama s seboj. Mož je bil namreč čisto na koncu. Vsak dan bi lahko prišlo poročilo o njegovi smrti.

Razmerje med Štefanom in Mimi se je popolnoma izpremenilo. Postalo je čisto sproščeno. Pozno zvečer sta se potikala po parkih, iskala samotnih prostorov in se brezskrbno spajala, kot bi bila samo zato na svetu, da živita drug drugemu. Štefan je čisto pozabil, posvetovati se sam s seboj o svojem značaju, zaživel je tja v en dan, obenem pa je čakal, kdaj ga pokliče urednik revije, ki mu je bil poslal svojo novelo. In kakor bi bilo zakleto, je res čez nekaj dni dobil odgovor, da je stvarca sprejeta, zraven pa še celo vrsto priznanj, med njimi, da se vidi iz novele močan talent, obenem pa poziv, naj se oglasi pri uredniku in naj pošlje še kaj. Skoro isti čas pa je Mimi zbolela. Venomer ji je bilo slabo. Ni imela teka, prej najljubše jedi so ji postale odvratne. Čudno pri vsej stvari pa je bilo to, da je Štefan svojo srečo Mimi kar na lepem prikril. Mimi pa tudi ni omenila z nobeno besedo svojega stanja. Ne Štefanu ne nikomur drugemu. In morda bi se ta stvar še kar vlekla naprej, da ni posegla vmes Mimina gospodarica. Ker se je Mimi že nekaj dni borila pri delu s svojim čudnim stanjem, čim dalje večkrat oprijemala prodajne mize, si brisala pot in omahovala, jo je začela gospa natančneje opazovati. In ko je nekega dne opazila na Miminem obrazu rjave lise, jo je poklicala v sobico, sedla za mizo, si podprla eno stran obraza in se ostro zagledala v preplašeno dekle. Mimi se je naslonila na vrata in v zadregi mečkala predpasnik v svojih rokah, začudeno se je ozirala v gospo in spet pogledala v tla, če sta se s pogledi srečali. Gospa je potrkala s prsti po mizi in vprašala:

»Kaj je z vami?«

Mimi so se premaknile ustnice, kot bi hotela nekaj reči, gospa pa je nadaljevala:

»Že nekaj dni vas opazujem. Taki vendar ne morete opravljati službe. K zdravniku morate. Sicer vam pa jaz lahko povem: nosni ste. Le kaj vam je padlo v glavo? V tej mladi dobi! Saj ste postavili na kocko ves svoj obstanek.«

Mimi je zastokala. V grlu jo je tiščalo, da je morala loviti sapo, oči so ji zalile solze in se počasi izmotavale izpod trepalnic po licih do ust, da je začutila slan okus. Zdaj je vedela. Kar je prav za prav že vedela. Da. Vedela je. Dostikrat ji je že prišlo na misel, zakaj si tega ne upa povedati Štefanu. Zalotila se je že nekajkrat pri misli, da se ga boji. Strah pred nekom pa je skoro dokaz za nezaupanje do tistega človeka — ali pa vsaj za nevero v njegovo zaupanje.

»Vidite,« je nadaljevala gospa, »stvar se bo razvijala, debelili se boste in — ne smete me napačno razumeti — kako boste potem stregli našim gostom? Priznati mi morate, da vas nikoli nisem silila v kakšen obetajoč nasmeh do gospodov, toda lepota, nežen obraz in prikupna postava spadajo pri nas med trgovske nujnosti. Z vašim stanjem pa se bo stvar popolnoma izpremenila. Rekli boste, da nisem socialna. Zakaj ne? Toda prvo je moj obstanek. Živim od stalnih kupovalcev, ki vas bodo gledali, si mislili svoje, si mežikali in prišepetavali, nazadnje pa bo kdo s prstom pokazal celo na mojega moža. Ne mečem vas na cesto. To ni pravi izraz. Toda če se stvar ne izpremeni do konca meseca, potem — mislim, da mi daste prav — vam bom morala odpovedati. Premislite torej!«

Nato je gospa vstala in šla v prodajalno. Mimi pa se je sesedla za mizo in pogoltnila jok, ki jo je tiščal v grlu. Čez čas je potegnila iz torbice ogledalo, odprla črno škatlico in si posipnila obraz, oči in nos z dišečo moko. Potem je vstala in šla za prodajalno mizo. Molče je dajala cigarete in tobak, molče sprejemala denar, ves čas pa ji je kljuvalo v možganih:

»Še danes mu moram povedati.«

Ves žareč v obraz jo je Štefan čakal pred prodajalno. Nemirno, a z nekako lahkotnimi koraki je stopical sem in tja in si nestrpnost menceal dlani. Izpod klobuka so mu silili na čelo lasje, zdaj pa zdaj si jih je popravil in spet zadovoljno gledal okrog sebe. Imel je občutek, da ga vsakdo pozna. Danes namreč je bil pri uredniku, ki ga je sprejel v veliki polmračni sobi. Velik in širokopleč je sedel za pisalno mizo, ko je Štefan plašno potrkal in vstopil. Urednik mu je pokimal, nato pa mu ponudil stol in gledal nekam v papirje, jih z levo roko premetaval, z desno pa se je zgrabil za lase ob sencih in jih zvijal v kodre — —, čez čas pa je vstal in začel hoditi po sobi sem in tja. »Vam pristojta Gorki, Zola in Voltaire,« je govoril. »Morda tudi Gogol in Dickens. Te berite, tam se učite.« Štefanovo srce je bilo polno nerazumljive sreče. »Vašo stvar bom objavil. Vsako vašo stvar, ki bo tako močna, kot je ta, bom objavil. Pridite še kaj naokrog.« Štefan ni niti vedel, kako je odšel. Zavedel se je šele na cesti, ko je slišal samega sebe reči:

»Vendar enkrat!«

Brž se je napotil do trafike in je sklenil:

»Še danes ji moram povedati.«

Mimi je stopila na cesto. Vsa bleda je bila v obraz in oči so se ji svetile od vlage. Sključena je bila, kot bi ji ležalo veliko breme na ramenih. Ko je zagledala Štefana, ji je planila vsa kri k srcu, pokimala mu in ga prijala z obema rokama za prste.

Potem sta šla proti domu. Povedal ji je vse natanko in je končal:

»Zdaj so se vrata odprla. In zdaj ti moram še povedati, da do sedaj res popolnoma sam vase nisem verjel. Bal sem se, da je v meni več fantazije kakor moči — in že sem mislil, oženil se bom, rodil otroke, morda bo eden od teh izvršil ono, kar jaz zaman želim. Zdaj pa vem, da je tisto v meni. Zavedam se, kje je moje mesto in kaj je moja dolžnost. Seveda — midva bova prijatelja, rada se bova imela kakor do sedaj, čeprav se tolikokrat ne bova mogla več videti. Zdaj bom začel študirati. Zagrizel se bom v ustvarjanje, na vsakem stavku bom visel, dokler se mi ne bo zdel popoln in do skrajnosti izraza dognan. Ta moj

uspeh namreč še ne pomeni nič. Delo, uspeh, slava. Tudi ti boš zadovoljna, ko boš brala moje stvari. Da, zdaj čutim, da bom zmoغل roman.«

Mimi ga je le na pol poslušala in srce se ji je krčilo od čudne tesnobe. Kako naj mu zdaj povem, si je mislila, saj sem zdaj kar nekam potisnjena v stran. Imela je občutek, da se ji godi krivica. Čemu je le morala biti sprejeta njegova novela. Kaj bo narodu v korist Štefanovo delo, ko pa bo radi tega dela uničena ona; živ človek bo padel zaradi mrtvih besedi.

Ko sta prišla že skoraj do hiše, je Štefan obstal. Z obema rokama je pograbil Mimi okrog pasu in ji šepnil v uho:

»Danes moraš biti moja.«

Mimi se je z vso silo odtrgala od njega. Oči so se ji kakor s strahom odprle na stežaj, toda brž jih je pokrila s trepalnicami in stisnila iz sebe:

»Štefan, danes ne!«

Potem se je hitro obrnila, stekla do hišnih vrat in mu zaklicala:

»Počakaj!«

Nemirno je stopila v kuhinjo, odtrgala listek s koledarja, ki je visel na steni, vzela svinčnik in zapisala nekaj besedi. Planila je spet ven, pohitela k Štefanu in mu stisnila listek v roko. Rekla je:

»Prosim preberi doma!«

Vzpela se je na prste in ga vsega začudenega poljubila na usta, potem pa se naglo odtrgala in skoro zdirjala v hišo.

Štefan je gledal za njo. Nekako osamela praznosta ga je napolnila. Počasi se je obrnil. In ko je prišel do prve svetilke, je list razgrnil in bral:

»Nosna sem.«

Strmel je v besede. Potem pa so se mu stisnili prsti, listek se je hreščeče zmanjšal v klobčič, in ko so se prsti spet raztegnili, je tiho padel na tla in obležal sredi črne poti kakor bela snežinka.

6

Mati je dobila brzojavko, da je Anton Klemen, njen nesrečni mož, umrl. Brž se je napravila in šla k šivilji, da ji prešije eno njenih temnih oblek, Mimi pa je naročala, naj si dobi enodnevni dopust. Prihodnji dan sta se odpeljali in Mimi je bilo videti, da je bolj žalostna od svoje matere. Ko sta se vrnila s pogreba, je mati med potoma stopila k odvetniku in vprašala, kaj bo z njeno pokojnino. Odvetnik ji je zatrdil, da pokojnina pripada njej, ponudil ji je v podpis pooblastilo in ji zagotovil, da bo vse uredil v nekaj dneh. Vesela se je vrnila k Mimi, ki jo je čakala na cesti. Ko sta stopili doma v vežo, je Mimi videla, da je za vrata zataknjeno veliko pismo v rumeni kuverti. Pogledala je naslov in spoznala Štefanovo pisavo. Raztrgala je ovoj in brala:

»Mimi, vso stvar sem premislil do dna in dal na tehtnico vse dolžnosti. Priznam, vest mi je ukazala, naj sledim tebi — toda jaz sem se odločil, da sledim svojemu poklicu. Morda sem zdaj v tvojih očeh svinja. Toda, draga moja, jaz ne morem drugače. Ne morem zavreči svojih ciljev in načrtov zaradi nekega čudnega slučaja, ki z njimi nima nikakršnega stika.«

Mimi je strmela v črke. Zdelo se ji je, da zdaj razume, zakaj Štefana tako dolgo ni bilo več k njima (od tistega večera namreč se ni več prikazal). Naslonila se je ob mizo in nehote jela trgati pismo košček za koščkom. Grlo ji je bilo stisnjeno, kot bi ji ga kdo povezal z jekleno vrvjo, naglo je dihala in na srce ji je legla silna teža.

Mati, ki je bila v sosednji sobi, se je že preoblekla in se je zdaj vrnila. Smehljala se je, ko si je popravljala lase. Stopila je k Mimi in ji rekla:

»Mimi, zdaj bova lepo živeli. Vso pokojnino dobimo.«

Mimi je sklonila glavo in pokimala, nato je počasi dejala:

»Da, lepo bomo živeli.«

Tisti hip pa je že planila k materi, jo objela okrog vratu in zajokala na ves glas. Mati jo je pobožala po obrazu in si mislila:

»Glej jo no, kako jo je prevzelo! Od samega veselja joka.«

Sonce je posijalo skozi okno in obsvetilo s svojimi zlatimi žarki to lepo družinsko srečo.

Zvečer pa se je Mimi napotila v mesto. Ni ji dalo miru, ker ni mogla razumeti, kaj ji je prav za prav hotel povedati Štefan v svojem pismu. Ali je zdaj konec, je premišljala. Ena sama novela, nekaj sto napisanih besed naj odloča o njeni usodi? Za božjo voljo, ali ga jaz tako oviram pri njegovem delu. Otrok pa je najin, moj in njegov.

Dobila ga je spet v kavarni. Naglo je dvignil obraz, ko jo je zagledal pred sabo. Zdelo se ji je, da je prebledel.

»Sedi!« je ukazal, pobral papirje z mize in jih stlačil v žep.

»Kaj boš povedala?«

Mimi bi najrajši jokala. Spodnja ustnica se ji je tresla in po vsem obrazu ji je drgetalo. Pogledala je Štefanu v obraz in skoro tiho vprašala:

»Kaj boš napravil z menoj?«

Štefan se je jel praskati po bradi, potem se je z obema komolcema naslonil na mizo in začel govoriti. Govoril je hitro, kakor bi se bal, da česa ne pozabi, tu in tam je celo nervozno zamahnil z roko, glas pa mu je bil zamolkel. Povedal je:

»Čisto prav je, da si prišla. Prav se mi tudi zdi, da si zanosila, saj je prav ta stvar pognala v tek najino srečanje in me prisilila, da o vsem razmislim do dna. Takole je namreč! Če bi šel zdaj po nekakšnih zakonih, bi ti moral jaz rešiti čast, ki sem ti jo vzel, to se pravi, oženiti bi se moral s teboj. Take so nekakšne nenapisane postave, ki drže v takih čudnih primerih. Ali z drugo besedo, če bi ne zanosila, meni ne bi bilo potrebno reševati tvoje časti. Torej je to reševanje nekaj neiskrenega, formalnega, in že zato nikakor ni nujno. Drugič. Poglej našo literaturo. Od Trubarja preko Prešerna do Levstika in Cankarja leži pred nami. Vsak, ki mu je narava dala talent in zmožnosti, je dolžan le to izrabiti, delati, si postaviti cilje — — in iti preko vsega zaradi teh svojih ciljev. Preko vsega, pravim. Jaz točno vem zase, koliko sem vreden, vem pa tudi, da bi me ženitev, otrok, beda — — in pa moj značaj, ki mi ne da, da vzdržim dolgo v enem miljeju, pripravilo do tega, da bi v svoji razrvanosti, neutešenem hrepenenju, v stiski in nesvobodi kaj kmalu ne mogel ne pisati ne razmišljati, čemur bi nujno sledile gostilne, kakor so prej, ko nisem imel vere vase. Tretjič pa sama natanko pomisli nase. Kaj se na primer midva razgovarjava? Jaz

sanjam, ti mi kimaš — —, ko se spojiva in utešiva, greva narazen; nič globljega naju ne veže, na primer skupno delo, debate, kritika — — In če sva vsaj malo prijatelja, si morava to povedati brezobzirno v obraz, če sploh hočeva ostati prijatelja. Vidiš, tak je zdaj položaj. Kriv sem. In še bolj sem kriv, ker ti tega vsega nisem že zdavnaj povedal. Tega pa nisem storil, ker mi ni niti na misel prišlo. Saj veš, da sem te imel res rad. In najbrž bi ti tega še dolgo ne razložil, če ne bi prišla vmes tvoja nosečnost, ki je v meni vzbudila razum in logiko.»

Mimi je kar strmela vanj. Zdelo se ji je, da sliši od nekod daleč glas, kakor bi govorila nevidna usoda in ne Štefan. Široko odprte oči so bile začudene in čisto otroške.

»Ali si razumela?« jo je vprašal.

Mimi je hripavo dejala:

»Konec je...«

Štefan jo je pobožal po prstih in ni nič odgovoril. Odtegnila mu je roko in počasi vstala. Skoro bi se morala opreti na mizo. Obstala je nekaj trenutkov, potem je rekla:

»Torej sem te izgubila.«

Štefan je sedel, ne da bi se premaknil. In ko je ona odhajala, je pogledal za njo. Šla je vsa drobna in sključena mimo okna, počasi je šla in kmalu je prišla na trg. Napotila se je naravnost čez sredo in nato zavila po ulici, ki je malo strmo peljala navzgor. Čedalje bolj se je oddaljevala. Postajala je manjša in manjša — in nenadoma je ni bilo videti več.

Štefana je nekaj pograbilo pri srcu. Hitro se je dvignil. Toda obstal je. Stisnil je roki v pest in sedel nazaj. Počasi je segel v žep in potegnil iz njega papirje. Razprostrl jih je po mizi in se zagledal vanje.

Čez čas pa je naročil črnilo in jel pisati. Pisal je pozno v noč. In ko je proti polnoči prebral, kar je bilo napisanega, se je samoljubno nasmešnil. Prihodnji dan je izšla njegova novela in vzbudila med njegovimi prijatelji veliko pozornost. Štefan je bil prepričan, da se mu je res odprla pot. Omembe vredno bi bilo še dvojce, prvič, da je takoj drugo jutro oddal nov rokopis, ki pa je bil odklonjen, drugič pa, da ni vedel, kako vso noč išče Klemenova mati svojo hčer. Ni je mogla najti in je tudi ni nikoli več našla; kajti Mimi je držala besedo, ki jo je dala Štefanu, ko je prvič spal pri njej, in je odšla za zmeraj tja, od koder se nihče več ne vrne.

ŠTIRINAJST DNI V PARIZU

BRANKO RUDOLF

Še ni dolgo tega, kar sem se čisto resno spraševal, ali je izraz »velemesto« sploh primeren ali ne. Kakor druga velemesta seveda tudi Pariz ni le »mesto«, temveč dovolj velika pokrajina, pokrita s hišami — v najboljšem slučaju je to skupina mest. Če gledaš Pariz od zgoraj, vidiš pravo morje hiš, iz katerega molijo stolpi in kupole cerkva, kakor tudi nekatere prav visoke hiše, ki bi jim pri nas že rekli nebotičniki. Nad vsemi se seveda dviga jekleni orjak: Eifflov stolp. Skozi morje hiš vodijo široki, brezhibno asfaltirani bulvarji, ki se mestoma razširjajo v široke, čudovite trge. V negibnem valovju streh in kupol, stolpov in dimnikov

so zelene lise — čudoviti parki. Ob strani zagrinjajo mesto gozdovi Bois de Boulogne in Bois de Vincennes, a prijazne vrste dreves vdirajo v mesto samo in stojijo kot predstraže narave ob mnogih avenijah in tako omilijo puščobo, ki bi jo mnogi ljudje občutili tudi v najlepši puščavi samih hiš. Skozi vse to pa teče Sena, mirna, skoraj lena, vedno malo meglена, lirična, zasanjana reka. Zdi se samozavestna kakor kultivirana ženska — kakor da bi se zavedala, da so njene reflekse proslavljali mnogi slikarji. Po pariških bulvarjih pa teče druga, burnejša reka najrazličnejših avtomobilov, vmes pa raznobarvni potoki pešcev, ki se prelivajo, križajo, se razdvajajo in ustavljajo kakor pač velevajo zakoni prometa. Vendar ta burni, šumeči promet ni nevaren. Pametnemu pešču se skoraj gotovo ne bo primerila nesreča, kajti pariški avtomobilisti so jako obzirni — pravi kavalirji; prav tako pa se tudi pešci hitro, skoraj nagonsko izogibajo drug drugemu. V ritmu bulvarjev je nekaj, kar na človeka učinkuje s posebno, nepopisno silo. V tem ritmu je živahnost, temperament, sproščenost in prevzet si porečeš: »Da, to je Pariz, mesto, ki ima svoj posebni čar, morje hiš in ljudi, v katerem se silno dela in krepko greši, mesto silnega konservativizma in mnogih revolucij, mesto brezobzirnosti in sijajnega idealizma duševnih naporov, vse v vsem — mesto, ki te osvaja s svojim čisto posebnim, neizrekljivim čarom kakor lepa ženska.«

Zelo so mi bili všeč Parižani kakor Parižanke. Vsak opis Parižank bo seveda dal le blede sliko — pojdi čitatelj, in si jih oglej! Videl boš silno mnogo lepih žen in deklet in vse bodo jako okusno opravljene. A to ni moda, ki jih dela lepe — o ne. Že prvi dan mi je rekel moj bratranec: »Toliko govorijo o pariški modi, a to je neumnost! Take mode sploh ni, vsaka Parižanka se oblači čisto individualno, tako kakor samo njej pristoja.« In čeprav se način kroja seveda menjava, je v teh besedah vendarle mnogo resnice. Parižanka se ne bo nikdar slepo podvrgla modi, zato pa bo z res občudovanja vredno, žensko spretnostjo iz mode izbrala vse, kar bo njenim čarom dajalo pravi okvir. V ta namen bo tudi svoje ustnice rdeče naglasila in efekt bo običajno nad vse posrečen in okusen. (Sicer — najlepše dekletе, ki sem ga ves čas videl, ni imelo čisto nič namazanih ustnic, ali pa tega nisem mogel opaziti — a to je druga storiја.) Pri tem pa naj naše dame le nikar ne mislijo, da so Parižanke samo dobro »zrihtane«, tako kakor pravijo temu v Ljubljani — ne. Parižanke so večinoma vitke, prav lepo raščene in imajo majhne roke in noge prav tako kakor zelo pogostokrat fino, lepo polt, izraz stare kulture. Mnoge imajo še razen tega lepe oči in lepe lase, tako da boste priznali: Ženska, ki ima vse te lastnosti, ima tudi že polovico lepote ali pa tri četrt. Parižanke pa niso lepe slike, temveč pikantne in temperamentne žene. In topla živahnost njihove rase oživlja njih prožna in gibčna telesa. Vse, tudi služkinje in najmanjše prodajalke se vedejo kakor dame in pričakujejo od tebe tvoje najboljše manire — a manire, ki so naravne in neprisiljene. Francozinje in Francozi, ki sem jih srečal, so bili zelo ljubeznivi in obzirni — pri tem pa zelo neženirani. Tako se n. pr. ljubavni pari objemajo in poljubujejo kar na cesti ali pa v številnih, silno lepo negovanih parkih. In tako vedenje tu nikogar ne spravlja v zadrego in nikogar ne moti — nasprotno. Zdi se mi, da je razpoloženje vsega mesta, posebno pa še razpoloženje v pariških parkih, izredno »ljubeznivo«, mnogo bolj kakor pri nas. Parki pa so tudi izredno

lepi in tudi izredno veliki. Sočna trava je na kratko prstrižena, drevesa pa so velika in košata — vedeti je treba, da so nekateri teh parkov jako stari. Mnogi oklepajo slikovita, umetna jezera; dimenzije so takšne, da bi bila res žalitev, če bi rekel, da so to ribniki. Najlepši park, ki sem ga videl, pa jezerca nima, to je (za pariške pojme) majhni park Monceau na severu Pariza. Tam je zemlja valovita in na čisto nizkih holmih stoje čudovita, stara drevesa, med zelenjem pa stoje zanalašč tja postavljeni ostanki prastarih obokov in stebrov. Park je poznobaročen in romantičen obenem, vsekakor pa silno okusen. Njegova zgodovina je zanimiva. Pred letom 1789. je bil še znatno večji, še bolj ograjen in velika gospoda je imela tu svoje maškarade. Baroni in markiji so s svojimi ženami vred odložili perike in se opravili v arkadijske pastirje in nimfe. Ko so zvečer brleli lampioni in je oddaleč igrala izbrana godba, so se seveda zakonci po možnosti izogibali drug drugega — sicer tudi ne bi bilo tako zabavno.

Arhitekt tega parka je imel nekaj občutja Watteaujevega. Ko gledam vse to, me obhajajo posebni občutki in nehote mi hodijo na misel moji lastni davni verzi:

Ljudje, ki ljubili so tukaj, so šele pred kratkim odšli,
njih kretnje živijo še — zanje nikjer ni grobov.
Nedavno šele iz teh zavitih poti
sledi so izbrisala mehka krila vetrov.

Duhovi so v pestrih sencah in v duhu cvetic,
iz misli mrtvih ljudi ta krasota izvira —
še čuti njih dih in božajoči glas govoric
v toploti vsaka roža, ki tod se odpira.

Oprosti čitatelj, saj res ne bom več citiral verzov in najmanj lastnih! Toda res pa je le: sence so tukaj pestre; modrikaste, vijoličaste, rjave, sive, celo rožnate so vmes, vsak slikar bo lahko pritrdil. In kretnje nekdanjih parčkov res niso mrtve, čeprav je v revolucijskih letih padlo mnogo lepih in praznih glav ljudi, ki so tukaj ljubili. Njihovo ljubljenje ni menda samo po sebi nikomur škodilo, toda drugi so zanje delali in aristokrati so mislili, da bo to večno trajalo — kar pa je bilo res nedopustljivo. Meščani in proletarci so vdrli v kraljevski grad in z umazanimi rokami napisali dekret, ki je proglasil ta park za narodno last. In zdaj sede v njem drugi parčki, mladi in simpatični — toda le do večera, kajti republikanska vlada ponoči parke zapira. To je za naše pojme nenavadno, toda razumljivo. Pripomniti pa moram, da tako zvana morala francoskih srednjih slojev sploh ni taka, kakor si jo inozemec običajno predstavlja. Francoski meščan ljubi svojo sigurno eksistenco in se temu primerno ženi bolj iz ekonomskih razlogov. Njegova nevesta pa je prav tako iz meščanskih krogov in prav solidna — zato že skrbe gospod papa ali gospa mama ali kakšna teta, ki take mlade deklice nikamor ne puste same, dokler se okrog dvajsetega leta ne poroči, potem pa svojega moža ljubi ali ne, da postane končno ena izmed tistih lepih, silno negovanih starih gospa, ki jih vidiš vsepovsod v Parizu. Vsi moji informatorji so trdili, da so francoski romanopisci pretiravali in da so Francozinje v resnici mnogo bolj solidne kakor jih slikajo. Jaz sam jim to verjamem in

resno mislim, da v Franciji sorazmerno gotovo ni dosti več prelomljenih zakonov kakor v Sloveniji — bilo bi res čudno, če bi bilo drugače. Res je, teh stvari nisem mogel proučiti sam, toda poleg že omenjenih negovanih starih dam sem pogostokrat tudi videl lepa, solidno izgledajoča, mlada dekleta, ki so jih stražili »domači zmaji«, kakšne starejše sorodnice ali sorodniki. To je torej meščanska Francija, tista, ki voli radikalno-socialistično ali desničarsko. Galsworthyjev Sir Lawrence Mont pravi nekje, da so »principi v bistvu odvisni od žepa«, to se pravi, vsaj afektacija principov. Delavsko dekle, majhna uradnica ali prodajalka pa skoraj nima vzroka, da bi dajalo spodobnosti več, kakor ji neobhodno gre in je temu primerno samostojna. Ukrepi predzadnje francoske vlade pa so položaj vseh teh nameščenk zelo popravili in temu primerno dvignili njih socialno samozavest in seveda tudi možnost zakona. Življenjski nivo je v Franciji visok in slabo oblečenih ljudi sploh nisem videl. Ko sva s prijateljem štirinajstega julija utesnjena v množici čakala na vojaško parado, mi je rekel: »Nikar ne misli, da so meščani, to so delavci«. Bili so oblečeni, kakor pri nas tista inteligenca, ki služi precej dobro.

Mogoče je visoki življenjski standard tudi eden vzrokov za francosko vpljudnost, ki res ni fraza. Naj trdijo ljudje kar koli: če znaš jezik in si razen tega z ljudmi prijazen, so ti silno radi na uslugo. Pri že omenjeni vojaški paradi so nam sosedje silno prijazno tolmačili pomen različnih vrst orožja. Bili so čisto neprisiljeni in čisto nič vsiljivi, zato pa tembolj domači.

Sicer pa te parade štirinajstega julija nikdar ne bom pozabil. Že pogled na pehoto je bil zanimiv. Francoski vojak nosi svojo puško na rami in se očitno ne briga zato, ali bodo vse puške tvorile eno samo črto ali ne — toda vsak vojak nosi puško z neko posebno lahkoto, kakor kdo od nas pero ali svinčnik. Gledalec čuti, da mu je puška precizijski instrument, na katerega pazi, in ki ga zna tudi uporabljati. Vojna mi sama po sebi ni prav nič simpatična, a vendar sem se nehote spomnil na to, da trdijo, da je francoski vojak eden najbolj inteligentnih in iniciativnih na svetu, in drugič, da gledam pravnuke Hocheovih, Moreaujevih in Napoleonovih vojakov. Korakali so strumno in z zamahom. Po mornariški pehoti so prihajale kolonialne čete, najprej temnorjavi Marokanci, nato pa Senegalci, ki so svoj prihod naznanjali z nenavadno godbo, ki je zvenela nekoliko barbarsko, nekoliko pa znano, nekako bosansko. Spredaj je jahal suh in star general — belobrk, s koničasto bradico — Francoz, kakršnega si predstavljamo. Oblečen je bil v živordečo bluzo — rdečo kot kuhan rak — z zlatimi naramnicami. Strumno je sedel na svojem belcu in prav tako držal sabljo — nekakšen kolonialen bog svojih črncev, ki so me s svojimi pokrivali presenetljivo spominjali na »Moreško« na Korčuli... Črnci so prihajali smehljaše in majaje se v bokih, napora in vročine tega dne ti ljudje sploh niso občutili. Krasna je bila arabska konjenica na svojih nevelikih, toda silno lepih, iskrih konjih. Konji francoske konjenice se z njimi niso mogli primerjati, čeprav so bili tudi jako lepi. Edinstvena je tudi godba konjenice, ki v določenem trenutku eksercirsko zavihti svoje trobente in silno živahno zasniva. Vojaske muziki so izvrstni.

Najbolj imponirale so pa vključ vsemu seveda tehnične čete. Pri-drdrala so motorna kolesa, ki so nosila po tri oborožence, na sedežu, na zadnjem sedežu in v prikolici. Nekatera motorna kolesa nosijo razen

tega mitraljez. Zanimivi so bili vojaki ob težkih mitraljezih na kamionih. Ponosno so stali ob svojem orožju in njih izraz je razločno govoril: »Jaz in moja strojnica sva eno.« Med Francozi sedi tu pa tam kakšen črnc z inteligentnim obrazom. V nobeni drugi zapadnoevropski državi to ni mogoče. Mimo drdrajo pionirji z velikimi, pločevinastimi čolni na tovornih avtomobilih, nato motorizirane radio postaje, dolgi in ozki protiletalski in protitankovski topovi, nato privlečejo kamioni lahke in precej težke topove na gumijastih kolesih, končno pa dolge, težke topove za zaščito morske obale. Prijatelju porečem: »Glej, medtem, ko spravljajo ljudi na svet še vedno na isti, prastari način, pa jih ubijajo na vedno bolj dovršen način in se v tem tehnično še vedno bolj izpopolnjujejo! In spomnim se na izrek Oskarja Wildeja, Irca z znano hudobnim jezikom. Rekel je: »Človek je najpametnejša žival, ki ga potrpežljivost vsakokrat mine, ko bi se moral ravnati po predpisih svoje lastne pameti.« V tem pribrenčijo in prihrumijo nad nami tudi že aeroplani, krasni lahki lovci, nato srednje težki in težki, večmotorni bombniki. Množica se zgane — nemu letalu se je pokvaril motor in propeler se mu vrti le še čisto počasi. Aparat se spušča vedno nižje, da me je strah za pilota. Prijatelj me pomiri, češ, spustil se bo na Seno; in res so ga tako rešili.

Množica, ki nas obdaja, je zelo dobrovoljna in potrpežljiva. Mirno gleda mimohod vojske in le pri nekaterih kolonialnih četah malo zaploska. V množici so tudi otroci, ki jih silno požrtvovalni očetje vključ v hudi vročini drže na ramah ali pa kar na glavi. Zdaj gledamo že dve uri in ves ta čas sedi nekemu očetu na glavi njegova hčerkica, menda triletna in zelo ljubka. Nenadoma napravi dekletce opazko, da se bližnji glasno zasmeyejo. »Kaj je rekla?« »Rekla je,« pravi prijatelj, ki stoji bliže, »da tisti general tam ni čeden (gentil), zato ker ni obrit.« Majhna punčka, toda Parižanka! Sicer pa moram priznati, da sem v nečem mnenja te majhne punčke. Tudi meni višji oficirji niti približno niso bili tako všeč kakor vojaki. Nekateri da, a drugi so nevojaško zavaljeni in se zde prej brezobzirni kakor samo vojaško odločni. Eden mi je posebej ostal v spominu. Čez levo oko je nosil krpo — desno oko je očitno izgubil v vojni. Eden med generali je bil očitno smeri polkovnika de la Roqa. V vrstah pred menoj se je dvignila roka z odprto dlanjo v fašistični pozdrav. Toda roka je ostala osamljena in se je nesigurno zopet umaknila.

V tem so pridrdrali tanki, najprej vse polno majhnih, nato srednje-težkih in končno najtežjih, pravih premikajočih se trdnjav, ki delajo na poti oglušujoč ropot in s svojimi robotimi kolesi ponekod hudo trgajo asfalt. Najtežjih tankov je bilo okrog trideset. Zgoraj imajo pokreten stolp s topom. Kako pošastno orožje! Po tankih se parada zaključuje. Privozijo se avtomobili z dostojanstveniki — tudi romunski kralj Karol je vmes. Nato prijahajo Garde républicaine s svojimi medenimi šlemi in dolgimi, črnimi čopi, ki vihrajo od njih, vmes med njimi pa avtomobil s predsednikom republike Lebrunom. Množica malo zaploska in predsednik zavihiti svoj cilinder v pozdrav — parada je končana. Kako bi človek mislil, da Francija ni oborožena?

Istega dne popoldne se vali po pariških ulicah strašansko dolgi sprevod pristašev ljudske fronte z nekaterimi francoskimi in silno številnimi rdečimi zastavami, ki se valovaje dvigajo in spuščajo nad množico. Kakor

se zdi imajo levičarji tukaj silno mnogo pristašev, a tudi desničarji so menda mnogo bolj močni, kakor to ljudje pri nas navadno mislijo. Kapital je v Franciji silno koncentriran. Ne le posamezne železnice, vse železnice so bile še prav do nedavna čisto v privatnih rokah in pripovedovali so mi, da so imele pogodbe z državo, po katerih je morala ta do neke mere kriti njihove primanjkljaje, to je morala storiti že tedaj, če so padli dohodki železnic pod neko določeno vsoto. Torej zaščita profita delničarjev s strani državnih oblasti. Prav tako je pariška podzemna železnica vsa v rokah deloma inozemskih delničarjev. Pred približno stopetdesetimi leti so bili v Franciji celo davki v privatnih rokah in seveda so zakupniki svoj položaj primerno izrabljali. Zakupniki davkov so pravico do pobiranja davkov kar najemali od države. Kdor ne verjame, naj čita »Kuhinjo pri kraljici gosji nožici«, roman, v katerem je nesmrtni Anatole France enega teh zakupnikov tako mimogrede ovekovečil. Bog ve, kako bodo zanamci mislili o naših gospodarskih institucijah? Pariške množice o tem vsekakor mnogo ne razmišljajo. Večer narodnega praznika poteka veselo in v splošni zabavi. Že prejšnji dan so ob mnogih ulicah postavili odre za majhne orkestre. Ves Pariz je ogromno plesišče, množica pleše kar na asfaltu. S prijateljem se pomešava med njo in si izbereva plesalke, ki se nič kaj dolgo ne dajo prositi. Moja plesalka je mlada, velika, lepa, in iskra Flamanka (Moi, je suis Flamande!). Toda, najsi bo ritem pariških plesov še tako zamamen, množica še tako domača, dekleta še tako lepa — ne morem več! Res! Ne morem več, prvi dnevi v Parizu so me strašno utrudili in takoj jo popiham v cestno železnico, ki me privede v naše ljubljeno vseučiliško mesto. V teh dnevih je bila Cité universitaire moja »ožja domovina«, ki je ne bom zlepa pozabil, ne ogromnih, z bršljanom obraslih domovanj, in ne silno negovanih nasadov z belimi potmi. Zelo mnogi narodi imajo tu svoje posebne domove — Belgijci, Amerikanci, Kubanci, Švedi, Japonci, Grki, Armenci — Jugoslovani imamo le stavbišče. Slišal sem, da je bilo že nekaj nabranega denarja, da ga pa zdaj ni več. — Večina Slovencev stanuje v ogromni Maison des Provinces de France, jaz stanujem čisto na koncu tega dovolj velikega vseučiliškega mesta, ki ima normalno nekako 8000 prebivalcev. Za dolgo pot pa mi ni žal, dom Švicarjev, v katerem stanujem, je mogoče najlepši od vseh; zgradil ga pa je slavni Le Corbusier. Stavba je, pravijo, hipermoderna in vendar spominja na arhitekturo starih Egipčanov. Njen stanovanjski del je v glavnem škatla iz stekla in železobetona, ki sloni na dvanajstih, globoko v zemljo vgreznjenih betonskih stebrih. To je skrajna moderna stvarnost — nobenega okraska, razen plemenitega stavbnega materiala, s katerim so obložene stene. Dvigalo te popelje na dolgi hodnik in v bližino sobe, ki je prav tako skrajno preprosta, toda dobro opremljena. Tudi v nebesih ne moreš bolje stanovati! Soba je razdeljena na dva dela, v zadnjem z lesom zaslonjenem sta dve srednjeveliki, diskretni in zelo praktični omari, razen tega pa umivalnik in prha s tekočo toplo in mrzlo vodo. V prednjem delu je postelja (čez dan zofa), miza s pomično svetilko, dva stola, štelaza na steni — pa nič več. To je stvarnost! Ves fasadni del sobe pa je steklen; do pasu je učvrščeno in neprozorno steklo, sredi stene pa ogromno okno, drseče v ležajih. To okno zavzema ves srednji del stene in od njega izhaja poezija. Corbusier pravi: »Dva glavna elementa arhitekture sta prostor in zelenje.« Zelenje je pod

menoj, prostor pa naravnost pred mano in nikjer nisem tako neposredno gledal v zračno morje, kakor v Parizu, v Fondation Suisse. Kako lepo je takšno stanovanje, ki je le nadaljevanje zunanjega sveta, v katerem se ne čutiš nikdar zaprtega in ti pogledi kakor misli letajo naravnost nad oblake! Če ti pa pariško sonce le preveč pripeka na glavo, ali če se bojiš, da bi te luna trkala, pa kar potegni čez okno leseno, zložljivo pregrado in čez še zaveso. Tedaj te bo še vedno pomirjeval čar mirnih linij tvoje sobe. Taka stvarnost je fina! Stavba je na vseh koncih prozorna in vsepovsod stoje drevesa. Posebno se spominjam na neko majhno, a košato vrbo žalujko, ki krasi pogled iz enega okna. In kako fine so proporcije stavbe! To je prava poezija iz jekla, stekla in betona.

Vse stavbe v tem mestu so prijetne in udobne, sredi njih pa kraljuje velika, v nekakšnem psevdo-renesančnem slogu zgrajena Maison internationale, kjer se nahajata obe veliki obedovalnici univerzitetnega mesta. Daroval jo je veliki filantrop in razbojnik Rockefeller. Naj mu bo zemlja lahka, na stavbi je napis, ki povablja dijake različnih narodnosti, naj se med sabo dobro razumejo, kar je vsekakor simpatična deviza. V skupnih obedovalnicah vidiš Indijce, Kitajce in Japonce, Črnce itd. in seveda mnogo Anglosaksov s te kakor tudi z one strani Velike luže. Brez nadaljnjega se zbližamo z drugimi Slovani, predvsem Čehi in Slovaki kakor tudi Bolgari. A tudi Slovencev je precej, to pa ne le tu v vseučiliškem mestu, temveč v vsem Parizu. Nekaj dni res nisem mogel nikamor stopiti ne da bi slišal, kako se po slovensko govori ali — preklinja. Bila je to prava »inflacija Slovencev«, kakor je to nazval moj prijatelj, in končno ta množica bližjih in bolj oddaljenih rojakov (predvsem Srbov) ni bila niti tako zelo zaželeno, kajti v tujem mestu se človek prav kmalu navadi, da prav neženirano po domače brusi jezik. Tako pa je bilo treba skoraj paziti. Sicer se nisem bal, da bi se mi zgodilo tako, kakor pred leti nekim slovenskim študentom v Firenci, ki so opazovali lepo, mlado damo z otrokom in pri tem delali precej nesramne opazke. Pa se nenadoma oglasi sinček: »Mama, ali so to Slovenci?« »Ne, to so svinje,« pravi mama. Česa takega se res nisem bal, toda bilo je le tako lepo, da si se lahko potapljal v tem velikem mravljišču in pri tem imel prijetno zavest, da se živ krst zate ne briga. S kakšnim rojakom si bil tu v resnici sam, a še razgovori z rojaki so bili v tem živem ritmu velikega mesta živi in zanimivi — to se pravi z rojaki, ki so Pariz poznali, oni drugi, slučajni obiskovalci včasih niso le prinašali tako prijetne domače govorice, temveč tudi senco majhnih razmer in domače nerazgibanosti. Večina teh slučajnih obiskovalcev je bila sicer navdušena, nekateri so tudi pošteno godrnjali — a le zakaj? Če vas preveč štedljiva domača uprava spravi v pretesna stanovanja, vendar to ni krivda Francozov. Drugače so pritožbe teh posebnih rojakov izzvenele v dve: Prva: »Mesto je umazano.« Druga: »Ljudje so neprijazni.« Za prvo trde drugi rojaki, da je Pariz gotovo tako čist kakor London in jaz sam bi rekel, da v Parizu v zraku gotovo ni toliko saj, kakor v Pragi, ki je vendar prekrasna. Še bolj krivična pa se mi zdi druga pritožba. Precej sem se potikal po Parizu in zelo mnogokrat sem povpraševal — pa sem dobival vedno zelo prijazne odgovore. Vljudnost in ljubeznivost Parižanov me je naravnost presenečala. Mislim si pa eno: Če človek ne zna jezika in če z ljudmi sam ni posebno prijazen, ali pa celo »visok« — tedaj dospe kmalu na mejo celo francoske vljudnosti!

Najmanj simpatije sem seveda imel za tiste slovenske romarje, ki so v Parizu hoteli doživeti kaj »pikantnega«. Mislili so si menda, da je Pariz še čisto znatno bolj pokvarjen in so si na skrivnem oblizovali ustnice. Šli so izžvljat »želja neizpolnjenih bolečine«, ali pa svojo odri-njeno podzavest, svoje komplekse, in so temu primerno tudi usmerjali svoje poti v nočne lokale. Od teh je, pravijo, umetniško najvišji in naj-okusnejši Casino de Paris, kjer nastopa tudi Bakerjeva in Maurice Chevalier. Tudi tam nisem bil. Popolnoma hladnega pa so me pustile fantastične, čeprav resnične pripovedke o luksuznih kabaretihi, kjer na-stopajo igralke celo brez figovih listov in drugih svetiščih seksualne nebrzdanosti. Moj okus se je temu upiral prav tako kakor moj žep. Zato pa sem dolge in krasne ure preživiljal v pariških muzejih.

Najprej sem šel seveda v prirodopisni, v staroslavni Jardin des Plantes, ki mora navdušiti tudi človeka, ki ve le zelo malo o naravoslovju. Ogrom-ni, kakor drago kamenje se lesketajoči metulji, fantastično pisani ptiči in ribe čisto neverjetnih oblik ti dajejo slutnjo razkošnih, vročih krajev in mrzlih morskih globin. V ogromnem muzeju okostij te prevzame po-gled na ostanke nad dvajset metrov dolgih kitov, prav tako pa zlepa ne boš pozabil izumrlih živali. Tu stoji orjaško, nekako šest metrov visoko okostje slona, ki so ga izkopali v bližini Pariza, nedaleč od njega pa im-pozantna, mnogo starejša okostja orjaških plazilcev. Od repa do glave takšnega dinosavra sem naštel polnih štirideset korakov! Ostanke mor-skih kač z ogromnimi zobmi (*Mosasaurus*) in drugih pet in več metrov visokih, kenguraju sličnih kuščarjev ti molče pripovedujejo o razdobjih, v katerih »štejejo« šele stotisočletja. V primeri s to zgodovino živih bitij se zdi naša človeška zgodovina smešna in malenkostna. Obhaja me groteskna misel. Kaj, če bi nekoč, po petstotisoč letih vodnik bodočim, popolnejšim bitjem razlagal človeško okostje: »Bila je nekoč čudna in jako domišljava opica, ki je samo sebe imenovala 'homo sapiens'...« In zakaj ne? Tukaj se ti zdi vse mogoče, ko te iz votlih oči gledajo mnoga tisočletja.

Ko stopim iz muzeja v park, se vame zaleti paglavec, ki se je preveč vneto podil po pesku. »Pardon monsieur!« pravi, se prikloni in na-daljuje igro. Salament, koliko tradicije je še celo v tem paglavcu! In kako lepo spada ta vljudni »pardon monsieur« k tem sivim, častitljivim stavbam, ki so polne spominov na preteklost! Sicer so pa otroci tukaj sploh silno dobro vzgojeni. Prav za prav sploh niso otroci v našem smislu besede. Samozavestni so — prave žepne izdaje odraslih ljudi, a na svoj način silno prikupni. Tradicija je v njih, tista tradicija vljudnosti, ki se bo, kakor upam, rešila tudi v bodočnost, ki bo menda zelo različna od sedanjih, zanimivih, a hudih časov. Eno burjo je ta rastlinski vrt že prenesel. Hudo je trpel leta 1871. za časa bojov komune. Vkljub temu so se ohranila še nekatera drevesa, ki so jih lastnoročno zasadili slavni učenjaki, pravi velikani učenosti kakor Buffon, Cuvier, Lamarck! Tukaj stojijo njihovi kipi in mogoče prihajajo še njihovi duhovi semkaj v pozni polnočni uri na obisk — sami postavni, resni možje z lepimi, izrazitimi glavami. Mogoče korakajo neslišno med cveticami v rastlinja-ku, med spečimi živalmi v menežariji in posebno še med okostnjaki in vroče debatirajo. In mogoče ponuja kdaj samozavestni profesor Cuvier svojemu genialnemu nasprotniku, elegantnemu Lamarcku, prikazen svoje tobačnice za njuhanje in oba straha kihmeta »simboličnok«, kakor pravijo

temu moderni diplomati. A brez šale. Samo nekaj mi na tej vseobči tradiciji ni všeč, to so starinske kletke v zverinjaku na drugi strani vrta. Mnoge kletke so prazne, iz nekaterih pa te zdolgočaseno gledajo prožni leopardi in prijazne puščavske lisice z velikimi črnimi očmi in zelo podjetnimi, velikimi uhlji. Če hočeš v Parizu gledati zveri, se pelji rajši do »pozlačenih vrat« (Porte dorée) in pojdi proti vrtu Bois de Vincennes. Živali loči od gledavcev večinoma samo širok jarek in vse imajo precej prostora, da pomanjkanje svobode toliko ne čutijo. Tu so neverjetno lepe velike mačke, med njimi najlepša: črni panter z zelenimi očmi in ljubeznivi, velikošapi in dolgorepi megleni panter. Preseneča te morski slon, skoraj tako velik, kakor kakšna podmornica, na vso srečo pa manj nevaren. Posebno so mi ostale v spominu žirafe, malo groteskne, a na svoj način ljubke živali. Zdi se, kakor da sploh ne bi prav spadale v našo dobo in res je njihov rod star. Prav tedaj, ko sem gledal, je ena teh živali iztegala svoj neznansko dolgi vrat daleč čez ograjo in s prožnim in krepkim jezikom spretno lovila listje robinij, druga pa se je sklonila globoko k pazniku edino zato, da jo je ta lahko božal — kakšen pogled! Blizu zoološkega vrta je kolonialni muzej z lepim akvarijem. Da, v Parizu je vse zanimivo, muzeji, ljudje in živali. Prav za prav bi bilo dovolj, če bi človek rekel: ljudje in živali, kajti muzeji tvorijo enoto z živimi ljudmi.

Ko se rade volje predajaš vrvežu pariških ulic, pač ne slutiš, kako krepko v teh ljudeh živi preteklost. Ne le samozavestna preteklost l. 1789., tudi kulturna preteklost patriarhalne in fevdalne Francije. Le primerjaj obraze, kakršne so slikali francoski renesančni slikarji z obrazi živih Francozinj in opazil boš sličnost! Najprej me je ta konstatacija presenetila v razstavi francoske umetnosti (Exposition de l'Art français) v palači Trocadéro. Moderni obrazi so občutljivejši, včasih nemirni — toda takšne izraze lahko zaslediš že na starih slikah. Res je, da grofov in baronov hvala bogu ni več na oblasti in da njihove ideje samo še životarijo, njihove žene bi pa vendar lahko stopile iz okvirov, se moderno napravile, stopile na pariške ulice in — po pravici našle mnogo iskrenih občudovalcev.

Kako blizu je tukaj preteklost — in kako daleč. Po večini je ta preteklost varno spravljena v muzejih pod steklom in etiketo, tako da se je estetično veselimo, ni nam pa več nevarna. Tu v Franciji hvala bogu ni tako kakor drugod, kjer so tudi srednjeveške ideje še žive in agresivne, ali mogoče vsaj niso tako agresivne, manj nevarne kakor drugje... Francozi so shranili v muzejih silno mnogo preteklosti — ah, ko bi vanje mogli shraniti tudi tanke in bombnike, topove in strojnice! Bilo bi želeti, da nikdar nobeden sovražen bombnik ne prihrumi nad te ljudi in nad te muzeje, kajti izredno so lepi. Tu je Musée Cluny, nameščen v krasni gotski stavbi nekdanje opatije, ki se je na eni strani drži še rimsko obzidje. V Clunyju spoznaš, da so bili stari francoski rokodelci, ki so rezljali lesene kipe za vaške cerkvice, večkrat veliki umetniki in da je delitev med umetniki in rokodelci prav za prav barbarska. — Tu je Carnaulet, muzej velike francoske revolucije in predvsem Louvre, v ogromni, zelo lepi renesančni stavbi. Kako opisati, kaj sem tukaj videl? Gledal sem prekrasne grške kipe, na katerih je marmor obdelan s toliko tenkočutnostjo, da se zdi, da trepeče in diha. In videl sem neverjetno žive kipe starih Egipčanov. Ti slednji so silno privlačni. Ko

jih človek gleda, čuti nehotе njihov silen nemir, sigurno udržanost ljudi, ki so že takrat, pred grško dobo, gledali na več tisočletij zgodovine. Mislim, da bodo slično mirno in udržano gledale slike naših zanamcev! Videl sem Michelangelova sužnja z vezmi, ki so na videz lahke, skoraj neznatne — a le na videz. V resnici so težke, kakor vse duševne vezi, ki jih je človek podedoval od preteklosti. In vendar je že zgodnja renesansa včasih lahka in svetla. Občudoval sem na pol srednjeveške svetnike in skoraj dekadentno ljubkost Botticellijevih madon. — Neki prijatelj mi je pravil, da so sedanje Firentinke še prav take. Poglubljal sem se v slike velikega filozofa Leonarda, se veselil nad skoraj rastlinsko narurnostjo Rafaelovo, nad prekrasnimi, v zlato luč natopljenimi telesi Tizianovimi. Na videz od njega do Tintoretta ni tako daleč, a Tintorettova Suzana ima že nemiren, vprašujoč pogled, ki je zelo različen od renesančne samozvesti Tizianovih aristokratov. — Tako se začne moderni čas. Melanholija je v na videz igravih slikah Watteauja, njegovi zaljubljeni pari se pod čipkasto finim drevjem ljubijo — a tako, kakor da bi jih k temu silila neznana usoda. Nato pa sledijo eksplozije, Fragonardove barve šumijo in se prelivajo kakor nevihte — vendar ta nevihta pa še ni nevarna. Drugačen pa je že Španec Goya. V glavni galeriji Louvra visi slika nekega gospoda, ki gleda resno in napeto v gledalca. Njegova suknja je temnosiva in se izgublja v temi. To je sivina oblaka, ki napoveduje resnično nevihto, tisto, ki je tudi v izrazu lica. Danes vemo, da je bil ta oblak — grozeči oblak revolucij.

Vse nadaljnje moram izpustiti — ne, pri Daumierju se je vendar treba ustaviti! Videl sem njegove sijajne slike in predvsem — štiri majhne bronaste kipe — štiri bronaste glave poslancev. Kako izraziti so, kako živi, skoraj bi rekel — kako naši! Ta mojster je še danes silno agresiven in aktualen. Mimo impresionistov gre počasna pot, mimo Maneta, Moneta, Renoirja, Degasa, teh čudovitih mojstrov, ki so povsod zasledovali ples sončne luči — na sivem kamnu kakor na topli človeški koži — človek ni več merilo vsega. Od teh mojstrov dospeš do Cézanna in van Gogha, ki sta oba že mrtva in vendar ultra-moderna, to je: slikala sta za človeštvo, ki ga še ni. Van Gogh je začel kot idealen duhovnik, kot oznanjevalec ljubezni in bratstva in je tak tudi končal. Iz njegovih razgibanih slik in risb diha moč človeka, ki se je svoji ideji in svojim idealom naravnost svetniško predal. Stari mojstri, kakor n. pr. Tizian, so večinoma slikali pokrajino radi tega, da so z njo podčrtavali razpoloženje svojih ljudi, ali, da so z njo dajali ozadje njihovi veličastveni gesti. Van Gogh pa se pogloblja v pokrajino in slika njeno notranje življenje — čudovito dinamiko talnih oblik, dreves in hiš in njihov razgovor z zrakom in oblaki. Luči ne slika kakor impresionisti in vendar je na nekaterih njegovih slikah prostor luči poln. Van Gogh se pogloblja v življenje dreves in čisto fizikalne snovi prav tako kakor v svoje človeške modele — za njegovo vsesplošno ljubezensko občutje je človeštvo premajhno. Od vsega, kar človek vidi v Parizu, dajejo van Goghove slike vendar največ upanja za bodočnost človeštva...

In vendar sem videl v Parizu nešteto prekrasnih umetnin. Duh nekaterih starih mojstrov, ki je tudi duh pokrajine, je tako velik, da je vtisnil svoj pečat vsaki najmanjši, na videz najneznatnejši stvari. Videl sem odblesk vedrega italijanskega neba na renesančnih posodah in odblesk vse večjega, vse višjega in globljega neba na posodah starih Kitajcev.

Neverjetno, koliko duha je lahko v eni sami vazi! Ko jo gledaš, se ti izpremeni svet. Te posode niso izdelki umetne obrti, to so velike umetnine, kakor slike in kipi velikih mojstrov. In vendar so te posode tudi silno praktične. Gotovo je, da praktičnost sama še ni lepota, a gotovo tudi nobena stvar ni lepa, ki ni zrasla iz materiala. »Lepota je vedno nekaj, kar je prišlo poleg, in mi ne vemo kako,« pravi Rainer Maria Rilke. In če stopiš iz Musée dell'Orangerie na prekrasni Place de la Concorde, opaziš poleg starih, še kočijam podobnih avtomobilov najmodernejših, ki so podobni pticam in morskim somom. Stari avtomobili imajo vso samodopadljivost kakšnega starega, meščanskega cilindra — novi ves sijaj moderne tehnike. Naša tehnika za zdaj še nima duše, a zrasla je iz materiala in ima zato lepoto posebne vrste. Kedaj bo vstal tisti inženjer, ki bo gradil avtomobile z isto zaljubljenostjo v naravo kakor gradi Le Corbusier svoje hiše? Na splošno je moderen človek preveč nemiren, posoda telesnih in duševnih strasti — prav takšen je, kakršnega je upodobil veliki Auguste Rodin. V Musée Rodin polzi luč po čudovitih kipih iz mramorja in bronu. Tu so upodobljena telesa v razdvojenosti, v strasti in v obupu. Zelo mnogo motivov je erotičnih. Toda spolnost je Rodinu prav globoko, značilno doživetje. To je iskanje samega sebe v drugem — po sili jasno doživetje volje in vsega telesa kakor tudi vse duše. Rodin je upodobil mnogo sodobnikov. V njegovem muzeju, ki je mimogrede ena redkih, pa krasnih pariških stavb iz osemnajstega stoletja — sta dva kipa velikega irskega komediografa Shawa, kakor tudi kip Georgesa Clemenceauja. Kip je sijajen, toda Rodin je upodobil le olimpijsko silo, energično čelo in grmičju podobne obrvi človeka, »ki je dobil vojno«. Vsekakor ga je videl brez senčice ironije — in v tem smo mi vsi danes vendar daleč od Rodina, ko pomišljamo na oblastnost tega politika in na konsekvence — na bombe in strupene pline.

In vendar vemo, da tehnika sama temu ni nič kriva, v velikem Palais de la Découverte, palači odkritij, se nam kaže iz najbolj simpatičnih strani. V tej palači je bila zgodovina tehničnega in znanstvenega napredka vseh panog. V njem sem občudoval original Blériotovega aeroplana, pionirski aeroplan, ki je s svojim mojstrom prvič preletel rokavski preliv. Občudoval sem ogromne modele našega sončnega sestava, prekrasne fotografije vsemirskih meglic, ki so prav za prav sami spiralisti ali lečasti otoki samih sonc. »Verh sonca sije soncev cela čeda.« — Da dospe njih luč do nas pretečejo tisočletja! Občudoval sem laboratorij slavnega kemika Lavoisierja, ki so ga obglavili za časa francoske revolucije — če se ne motim, so ga obtožili, da je bil korupcionista... In koliko moderne fizike in kemije! V glavni predsobi je ogromen električni aparat, ki proizvaja prave bliske — to je spet nekaj za publiko. Mene je najbolj zanimala biologija in medicina — čudovito so ponazorili boj proti malariji, proti kugi in drugim takim nekdanjim bičem božjim — danes delajo ljudje svoje »biče« sami, strupene pline in slično. In vendar delajo veterani tehnike silen vtis. Poleg Blériotovega aeroplana sem si silno zapomnil prastari balon, ki so ga še dvigali v zrak s pomočjo toplega zraka in tudi najstarejši avtomobil, francoski model iz osemnajstega stoletja. Para ga je gonila (torej je bil prej lokomobil) in delal je samo kakšnih 10 (da deset) kilometrov na uro. Imel sem srečo. Slovenec inženir Avsec (po francosko izgovorjeno: Osék), je silno ljubeznivo in prijazno razkazoval svoj aparat za ponazoritev zračnih

vrtnicev — tistih hudih zračnih vrtnicev, ki povzročajo motnje pri sprejemanju radijskih valov in nad katerimi tolikanj kolnejo piloti, kadar padajo v tako zvane »luknje v zraku«, ki jih seveda ni.

V tem znamenju humanosti in kultiviranosti je Pariz res glavno mesto sveta.

Jaz se v Parizu nisem čutil tujca. In čeprav je pariški zrak slab, prepojen s strupenimi plini avtomobilov, pa je njegova duševna atmosfera tem bolj zdrava. In ko se vrneš domov, si svež in tudi telesno razpoložen, kakor da bi bil gledal v daljave naših planin, ali plaval med slikovitimi dalmatinskimi otoki. Ko se zmislím na Pariz, je moje čustvo podobno domotožju. Teh štrinajst dni, je bilo prepolno vtisov. In čeprav vem natanko, da je Pariz prav tako brutalno in pokvarjeno vele mesto kakor vsa druga — omamen in strupen cvet naše civilizacije — mi je vendar še v spominu silno drag. V njem je silno mnogo znanja, kulture, duha, da — in sveže, simpatične borbenosti! In če bi mogel, bi šel takoj spet dihat tvoj pokvarjeni zrak, gledat v tvoje nežno, pastelnomodro nebo in se mešat v okretno, živooko in tako simpatično množico, ki se preliva po tvojih ulicah. Pariz, je t'aime!

ZGODBA O OTROKU IN MATERI

INA SLOKANOVA

Ko je šla po kotanjasti kolovozni poti, je začutila, da je prišla njena ura. Vsa zbegana in prestrašena je obstala in ni vedela, kaj bi. Nikoli ni razmišljala o tem, kaj bo napravila, če jo doleti tako nenadoma. Teh misli se je tako bala. Vse svoje bodočnosti se je bala in zato je mislila samo na drobne, vsakdanje reči, takšne kakor n. pr., kje se bo ta večer ustavila in prosila prenočišča in zjutraj, kam bo krenila, proti severu ali proti jugu.

Tako so bili vsi ti dnevi, odkar je zapustila mesto, kjer so jo zaradi nosečnosti spodili iz službe, izpolnjeni z neprestanim romanjem in vsakdanjimi skrbmi, da je popolnoma pozabila na največje in najhujše, ki jo je čakalo. Le kadar je stopila v kakšno hišo in prosila prenočišča ali skodelo mleka in se je gospodinjin pogled radovedno ustavil na njenem nabrekliem životu, se je spomnila in vsa zardela in osramočena sklonila glavo ter se jecljaje zlagala, da potuje tja v daljno hribovsko vas, kjer ima dom in moža, pa je zašla in zdaj je trudna in ji ni nič kaj dobro. Sprva je z veliko muko spravila laž z jezika, zdaj pa jo je že zdrdrala tako, kakor v svojih otroških letih očenaš. Lagala je brez misli, kakor je brez misli tudi hodila vse te dni skozi vasi, mimo gozdov, polj, po cestah in kolovoznih poteh, brez misli je spala in jedla, kar so ji pač dali ljudje. Ni je motilo, če jo je močil dež ali pa žgalo sonce. Vse ji je bilo tako zelo vseeno. Saj je bila kakor odmaknjena od vsega v nek daljen sanjski svet, v katerem je živelo vse njeno telo, le njene misli ne, one so ostale v starem svetu in z njimi je ostalo tam tudi tisto veliko, strašno in neizogibno, ki jo je čakalo.

Zdaj pa je prišlo. Z rezko bolečino se je doteknilo vsakega najdrobnejšega vlakenca njenega telesa in ji naznanilo svoj prihod. Spustila je culico iz rok, se zgrabila za pas in pridržala dih, da ne bi naglas za-

kričala. Ko je prvi naval bolečin nekoliko popustil, se je razgledala okoli sebe.

Bila je sama. Kolovozna pot se je izgubljala med zorečim žitom. Na desni je bil borov gozdič. Tam daleč na levi je bilo na griču razsejanih nekaj hiš. Sonce je bilo še visoko. Samoten ptič je nebrizno veslal preko neba.

Tedaj so se ji bolečine vnovič s podvojeno silo zagrizle v drob in ohromile vse njene misli in čustva. Samogibno je stopila na levo in omahnila med žitom. Saj drugega zdaj pač ni mogla kakor počakati in sprejeti tisto, kar je moralo priti. Odpela si je krilo in utonila v bolečine in rdeče megle...

Potem pa so bolečine in rdeče megle kar hipoma prešle. Zdelo se ji je, da plava na zibajočih valovih hladne, šumeče reke in bilo ji je prijetno. Končno pa je sprevidela, da ne plava po reki, ampak da je doma, v domači izbi in še čisto majhna. Dve debeli rjavi kiti ji padata po hrbtu in oblečena je v tisti lepi rdeče potiskani predpasnik, ki ga ji je mati prinesla s semnja. Z dedom sedita ob široki topli peči in luščita fižol. Pa se je nenadoma znašla v mestu in nič več ni nosila dolgih kit. Lase je imela porezane in skodrane in preko njih zavezano belo ruto. V gosposki, svetli kuhinji je pomivala pod. Bilo ji je vroče, pa si je odpela bluzo pod vratom in visoko zavihala rokave. Tedaj je prišel študent Ivan, gospodarjev sin. Sklonil se je k njej in jo poljubil. Njej je bilo prijetno, saj je bil Ivan lep fant in je imel tako prečudno lepe, zveste modre oči. Pa se je Ivan kmalu potem moral nenadoma odpeljati. Vse njegove knjige mu je morala zložiti v kovčke poleg lepo opranih in zlikanih srajc in oblek. In ona ni smela več stopiti v veliko, svetlo gosposko kuhinjo. Njene reči so zmetali skozi vrata in Ivanova mati je stala pred njo in kričala: »Poberi se, pocestnica, vlačuga!«... Spet je zašumela nekje reka, vsa hladna, dobra, zibajoča. Rdeče megle so se spet zgrnile in razgrnile. Odprla je oči in se vsa začudena in prestrašena žmirkajoč zastrmela v sonce, ki je naravnost vanjo upiralo svoj žgoči pogled. Čutila je, da je razgaljena in da leži na njivi med žitom. Začutila je trdoto in hlad zemlje pod seboj in se je nenadoma vsega domislila.

Zgenila je z roko, da bi potipala ob sebi, toda bila je tako trudna in slaba, da ji je roka kar sama omahnila nazaj. Tako je obležala nepremično, z očmi uporno zazrtimi v sonce. Ustnice so jo pekle. Od vročine in žeje so ji bile razpokale. Drugače je pa ni nikjer več bolelo.

Tedaj pa ji je pri nogah nekaj drobno zastokalo in nato zajokalo. Zdrznila se je in iztegnila roko, kolikor je mogla. Končno je dotipala drobno, drhtečo jokajočo stvarco. Pod roko je začutila otrokovo glavico. Ko se ga je doteknila, je otrok še huje zajokal. V strahu, da ga ne bi kdo slišal, mu je z roko zatisnila usta. Otrok je jecal, hlipal in končno utihnil. Potegnila je roko k sebi in tako obmirovala. Otrok ni več zajokal. Kaj pa, če sem ga umorila? jo je čez čas spreletela misel, ki ji je bila prijetna in grozotna hkratu. Čakala je in napeto prisluškovala.

Pri njenih nogah se ni nič zgenilo, nič ni več zajokalo.

Če je res?!

Zmrzilo jo je. Ni si upala še enkrat potipati otroka. Če ga je ubila? Svojega otroka? Misel se ji je ostro zarezala v možgane. Kaj bo potem? Saj potem je zopet vse dobro. Najstrašnejše je prestano. Spet bo sama, svobodna. Nič več se ji ne bo treba potikati po cestah in prenočevati v

hlevih. Daleč pojde, kjer je nihče ne pozna. Tam bo dobila službo. Spet bo lahko pomivala pod v veliki, svetli kuhinji. Nosila bo bel s čipkami obrobljen predpasnik in čipkasto čepico na laseh. Otrok pa bo ostal tu. Med žitom. Našli ga bodo in pokopali. Morda mu bodo celo šopek položili na grobek. Kleli bodo brezsrčno mater. Tudi orožnikom bodo povedali in orožniki bodo poizvedovali in iskali. Šli bodo vsekrižem po vaseh in spraševali po domih. Ta in ona gospodinja bo rekla: Da, oglasila se je pred dnevi pri nas. Bila je srednje velika in drobna. Temnomodra jopica in krilo sta ji bili pretesni. Rekla je, da potuje v hribovsko vas k svojemu možu. — Orožniki bodo odšli v hribovske vasi in tam poizvedovali. Ona pa bo takrat že daleč, daleč.

Tako je ležala negibno, vznak na trdi, hladni zemlji in razmišljala. Sonce jo je žgalo v obraz, da sta ji goreli na licih dve veliki, rdeči lisi in so se ji nabirale na čelu drobne, svetle kapljice znoja.

Zdajci pa so se s poti začeli koraki. Prevzel jo je strah. Kaj, če jo najdejo. Tukaj z mrtvim otrokom? Pridržala je dih in čakala. Vedno glasnejši so bili koraki. Zdaj, zdaaaaj. Se je ustavil? Stopil bližje? Oh, to srce, to srce, da bi prestalo vsaj za hip s svojim razbijanjem, da bi mogla slišati. Zdaj, ... da, to so koraki, enakomerno, monotono gredo dalje, vse tišje in tišje. Vse tišje in mirneje je tudi njeno srce. Ni se ustavil. Ničesar ni opazil.

Globoko je vzdihnila. Kdo je bil? Gospodar teh polj? Popotnik? Ali morda celo orožnik?!

Lahko da se vrne in jo potem najde. Oditi mora. Takoj. Da. Toda. Oh. Potem bo morala vstati in videti otroka. Svojega otroka, ki ga je ubila. Tega ne bo prenesla. Niti kokoši ni mogla nikoli zaklati. Gospodinje so se ji mnogokdaj smejale za to. Zdaj pa da je ubila lastnega otroka, ubila drobnega, majhnega, neboljenega človečka. Da se je moralo tako zgoditi. Tega ni hotela. Nikoli, niti sekundo ni nikoli pomislila, da bi storila tako.

Zdaj bo morala vstati in ga bo videla. Majhen, skremžen mrtev otroški obrazek. Drobno telesce, ki mu je dala življenje in smrt. Ali bo mogla na to kdaj pozabiti? In če bo še tako daleč in se ji bo dobro godilo? Ne, vedela je, z vsem bitjem je čutila, da jo bo ta misel in spomin kot rabelj zasledovala vsepovsod.

Tako trda, žgoče mrzla je postala naenkrat zemlja pod njo, kakor da leži na samih bodicah, ki se ji zadirajo skozi meso in kosti naravnost v srce.

Da se je sploh moralo vse to zgoditi. Le zakaj je dopustila takrat, ko je v kuhinji pomivala pod, da jo je Ivan poljubil. Zakaj ni potem zaklenila vrat svoje sobice, ko je odšla spat. Kako vse drugače bi bilo zdaj z njo. Še vedno bi gospodarila v veliki, svetli kuhinji, kuhala, prala, likala in študent Ivan se morda nikoli ne bi odpeljal v šole v drugo mesto. Potem ona najbrž ne bi niti vedela, da je na svetu ta kotanjasta kolovozna pot in to žito, ki ji je zdaj zavetje in ...

Spomnila se je prvih let svoje otroškosti in blazne starke Marule. Otroke so strašili z njo. Če ne boš ubogal, te bo vzela Marula. Matere so vedele, da je to najučinkovitejša grožnja. Kjer koli se je pojavila Marula, so otroci kakor prepodene miši bežali pred njo. Kajti vsi so vedeli, da je nekoč Marula ubila svojega otroka. Tam na gmajni, pod krivenčastim starim gabrom, ga je pa zakopala. In sleherno noč, kadar je pogledal

mesec s svojim okroglim, srebrnobelim obrazom na gmajno in vas, je vstala Marula, kjer koli je pač nočevala takrat, vstala in odšla na gmajno ter začela s skrivljenimi, koščenimi prsti mrzlično kopati pod gabrom. Tako je kopala vso noč, do bledozlatih jutrnjih ur, ko so jo prepodili petelinji kriki in vriski pastirjev. Neko jutro pa so jo našli obešeno na gabru. Tla ob drevesu so bila razkopana. Dolgi, rumenkasti nohtov na starkinih rokah se je držala ilovica. Obraz mrliča je bil tako strahotno spačen, da so matere branile majhnim otrokom, da bi prišli blizu in jo videli. Ona pa je videla mrtvo Marulo, ker je bila takrat že tolikšna, da se ni več prištevala k majhnim otrokom. Razumela je tudi, kar so ljudje takrat govorili, da je bila nesrečna Marula nekoč mlado, lepo in pametno dekle. Pa je zanosila, skrivaj rodila, ubila in zakopala otroka. Pastirji so ga izkopali in morala je v mesto pred sodnika. Čez dve leti se je vrnila v vas. Prišla je shujšana, bleda in postarana, oglasila se je pri tem in onem vašcanu in prosila dela. Toda zločin je visel nad njo. Ni dobila dela. Ljudje so se ji umikali s poti. Šla je v okoliške vasi, glas o njenem grehu pa je bil hitrejši od nje. Končno se je začela še sama izogibati ljudi. Tu pa tam je kje kaj ukradla, ker je pač morala nekako živeti. Potem pa je vse česče začela zahajati k gabru na gmajno, kjer so izkopali njenega otroka. Neko jutro so našli pod drevesom razgrebeno prst, videli Marulin blodni pogled in ugenili, da je zblaznela. Greh ji je vzel pamet, so rekle ženske.

Zdaj bo ona kakor Marula. Kamor koli bo šla, pojde z njo njen greh. Čeprav bo tu strohnelo ubogo trupelce in verige sramote nikoli ne bodo uklenile njenih rok, njena vest bo uklenjena za vse večne čase.

Kakor Marula...

Ne, to ni res. Ne sme biti res. Ona — Marula. Saj niti kokoši ne bi zaklala. Ni res!

Nehote je planila kvišku in sedla. Zagledala ga je. Tam ob njenih nogah, na robu njenega pomečkanega, okrvavljenega krila je ležalo golo, rdečkasto telesce s starčevsko skremženim obrazom: nebogljen košček bodočega človeka.

Toda kaj — saj diha. Diha! Nagnila se je nadenj in ga z mrzlično napetostjo opazovala. Videla je, da je deklica. Kaj niso spet komaj zaznavno vztrepetala drobcena otrokova ramena? Potipala bi ga, da bi se prepričala, če res živi. Pa se tako boji. Če bi se njena roka doteknila mrzlega trupelca.

Potegnila je za rob krila in otrok se je prekobalil med žito. Srce ji je skoraj zastalo od napete pozornosti.

Živi?

Nič.

Otrok je negibno obležal.

Toda zdaj...

Kaj nista vztrepetali otrokovi ročici? ... Skremženi obrazek se je še huje skremžil. Usteca se razprla, kakor da bo zdaj, zdaj planil iz njih šibki, nebogljeni jok?

Saj že joče!!

O Bog — tisočkrat zahvaljen! Joče — živi — moj otrok, moja mala!

Sama ni vedela, kaj bi napravila. Skoraj si ga ni upala vzeti v roke, tega malega, krhkega koščka bodočega človeka. Pogled se ji je meglil od

sreče in solza. Tako ga je gledala, gledala in ni mislila na nič drugega kot na to, da otrok vendarle živi. To dejstvo je bilo tisti hip vsa njena bodočnost in sreča.

Sonce pa je romalo svojo nespremenljivo vsakdanjo pot. Droben vetrič je zdaj pa zdaj šumeče planil med žito. Rahle sence so stopale med borovce.

Spomnila se je, da bo morala pač iti. Kam? Kamor koli že, tukaj delj ne more in ne sme ostati. Otroka zebe. Prehladil bi se in umrl. In kakšna je njena obleka. Krilo je vse pomečkano in prepojeno s krvjo. Morala se bo preobleči.

Razvezala je culo, vzela iz nje prvi kos perila, ki ji je padel v roke, ga razprostrla in zavila otroka vanj. Ob dotiku toplega, mehkega blaga je dete zadovoljno zacmevkalo. Potem je poiskala v culi med obleko sivo krilo, ki ga ji je podarila gospodinja. Potegnila je pomečkano krilo s sebo in se preoblekla. Končno si je z rokami še nekoliko uredila lase, potem pa je vzela otroka v naročje in opotekajoč se vstala.

Toda bila je slabotna, ker je izgubila veliko krvi. Noge so ji klecnile v kolenih in polje, grič in kolovozna pot so ji v krvavih vrtinčastih kolobarjih zaplesali pred očmi, da je skoraj omahnila in ni manjkalo dosti, da bi bila padla. Mrzel znoj ji je zlepil lase na čelu. Noge so ji bile trudno težke, kakor lesene. Tako je stala nekaj hipov omahujoč in otroka krčevito tiščala k sebi ter čakala, da ji rdeči kolobarji izginejo izpred oči. Končno se je iz njih spet izluščil kolovoz, grič v dalji in žito, med katerim je stala. Oprezno, omahujoče se je prestopila in trdo stopila na kolovoz.

Sonce pa je dalje in dalje romalo svojo nespremenljivo, vsakdanjo pot. Droben vetrič se je šumeče zaganjal v žito. Rahle, vijoličaste sence so stopale med borovce...

Rdeči kolobarji ji niso več priplesali pred oči, toda noge so bile še prav tako trudne in lesene. Znoj se ji je v neštetih drobnih kapljicah vedno znova nabiral na čelu, čeprav si ga je sproti z levico otirala. Rdeči lisi sta ji goreli na licih. Ustnice je imela vse razpokane od žeje. Pot je bila vedno bolj kotanjasta, vsa polna vdrtin. Tu in tam so jo skrite med travo prepregale korenine že davno posekanih dreves in njene težke, trudne noge so se vedno znova nerodno spodtikale ob nje.

Otrok je spal. Skremžen obrazek je tiščal v mehko toploto njene desne grudi in drobno sopol. Šla je proti griču — proti hišam. Tam bo prenočila. Jutri pa pojde dalje, kamor koli. O tem bo že pozneje razmišljala. Najprej se mora počteno spočiti in naspati, ko je tako zelo trudna.

Toda grič se ji je odmikal. Zdelo se ji je, kot da se ji z vsakim korakom bolj oddaljuje, namesto, da bi se ji približeval. Zavila je s poti na stezo in s steze spet na široko cesto. Tu in tam je videla na poljih ljudi. Nekje je samotni pastir piskal na piščal. V kapelici ob cesti je gorela rdeča luč pod vencem pisanih papirnatih rož.

Nasproti ji je prišlo drobno, bosopeto dekletce in jo gledalo začudeno radovedno.

»Je še daleč do vasi?« jo je ogovorila.

Otrok je odkimal in stekel dalje.

Med tem je spolzelo sonce za grič. Hladne sence so legle na cesto in polja. Počasi je spešila dalje. Srečala je starca, nato trop dninarjev, ki so se vračali s polja. Dolgi, radovedni pogledi, nič drugega.

Za seboj je začula drdranje voza. Ozrla se je. Mlad voznik s klobukom poveznjenim globoko na oči, se je pozibaval na praznem vozu. Ko je privozil vstric nje, je postala in zaprosila:

»Bi me vzeli na voz do vasi.«

Voznik je dvignil glavo, si popravil klobuk in jo začudeno pogledal. Potem pa je pridržal konja in rekel kratko: »Prisedite!«

Trudoma se je vzpela na voz. Pri tem pa se ji je otrok zbudil in zajokal. Bilo ji je nerodno. Vsa rdeča se je zmedeno opravičevala.

»Hm, z otroci je sitno,« je rekel voznik. Potem pa sta oba molčala.

Konj je počasi, lagodno stopal. Voz se je zibal v enakomernih tresljajih. Otrok je spet tiščal svoj drobni obrazek v materine prsi in spal. Tudi nje se je lotevala dremavica. Najraje bi bila zaspala kar na vozu in se nikoli več ne zbudila. Kakor skozi meglo je videla, kako jo voznik včasih radovedno od strani pogleduje. Mimo so hodili ljudje. Zdaj ta, zdaj oni je vrgel vozniku besedo in njej dolg, radoveden pogled.

Med tem se je polagoma popolnoma znočilo. Kot umazano siv trak se je vlekla cesta nekam v neskončnost.

»Eha, oooo, stoj!« Konj je obstal.

»Tam je vas,« je pokazal voznik na nekaj migljajočih luči v temi in pristavil: »Jaz peljem pa tod okoli. Nisem iz te vasi.«

S sanjskim pogledom je sledila njegovi roki, se počasi domislila, da mora zdaj pač stopiti z voza. Trudno je zlezla z voza in se mu zahvalila.

»Eh, kaj bi se zahvaljevali,« je zamahnil fant z roko in počil z bičem. Voz je ropotaje odpeljal.

Stala je sredi ceste in gledala za njim. Potem pa se je počasi obrnila in krenila proti lučim. Zdaj, ko je stopila z voza, je bila še bolj slabotna kakor prej. Noge so bile še težje. Komaj jih je še vlekla za seboj. In ta neznosna žeja. Da bi bil kje kakšen vodnjak. Ko je šla kje mimo grmiča, je utrgala list in ga skušala žvečiti. Včasih jo je spreletel mraz, da je vsa vztrepetala in so ji zašklepetali zobje. Tedaj je vselej tesneje prižela dete k sebi, kakor da bi se mislila s tem ogreti.

Končno je prišla do prve hiše. Troje majhnih, medlo razsvetljenih štirikotnikov je zrlo vanjo kakor troje tujih, radovednih oces.

Stopila je k najbližjemu. Najprej bo prosila vode...

Iztegnila je roko, da bi potrkala. Tedaj je nekje ob njej zarožljala veriga. Velik pes je zalajal vanjo. Prestrašila se je in utonila nazaj v temo. Saj so ob cesti gorele še druge luči in povsod nimajo psov.

Večer je bil topel, poln vonja po suhi travi. Nekje se je oglasila harmonika. Pes je še vedno lajal. Drugi so se mu odzvali od vsepovsod.

Naenkrat se ji je zazdelo, da sliši rahlo šumenje. Obstala je in posluhnila. Nekje v bližini je drobno curela voda. Stopila je na rob ceste. Da, ni se motila. Prav pred seboj je zagledala veliko, kamnito korito. V drobnem, blestečem curku je tekla vanj voda. Nastavila je prgišče in začela piti v dolgih, hlastnih požirkih, kakor trudna žejna žival. Voda ji

je tekla po bradi in prsih na otroka, ki se je zbudil in začel jokati. Morala ga je potešiti. Sedla je na rob korita in mu z rokavom otrla mokri obrazek. Zdaj ji je bilo čisto dobro. Najhujšo žejo si je potešila. Le topel kotiček je še potrebovala, da bi se odpočila in naspala, saj je bila tako zanič in mrazilo jo je vedno huje. V sencah pa je čutila topo, brezizrazno bolečino. Spati, spati.

Nič ne bo hodila okoli ljudi, kar sama si poišče topel hlev ali listnjak, kakor ga je že prenekaterikrat, v teh dneh. Ljudje, bi jo spraševali to in ono, posebno še, ko ima otroka. Preveč je trudna, da bi jim mogla odgovarjati.

Še enkrat je zajela polno prgišče vode, potem pa je počasi vstala in krenila proti široko raztegnjenemu črnemu poslopju z enim samim oknom.

*

Jutro. Sive megle so se začele dvigati in izginjati. Petelini so se oglašali od vsepovsod. Iz vaških dimnikov so se sukljali, drobnji, modrikasti stebrički dima in iz hleva se je razleglo zateglo mukanje Sive.

Tedaj je stopila na hišni prag postarna dekla Marjeta, v širokem ohlapnem krilu, razkuštrana in slabo prespana. Ozrla se je po nebu, ugotovila, da bo lep dan, natresla kokošim par prgišč zrnja, nato pa vzela v veži žetnar in počasi krenila preko dvorišča proti hlevu.

Kakor vsako jutro je Siva podrgnila svoj vlažni gobec ob njo. Marjeta jo je pogladila po glavi, potem pa je vzela izza vrat trinožni stolec in pripravila žetnar ter stopila v kot po naročaj mrve. Segla je v temo ter zatipala mrzlo človeško telo.

Smrtno prestrašena je kriknila in zbežala. Tekla je v hišo in sklicala domače. Potem se je zbrala pred hlevom vsa družina. Še sosed, ki je slišal krik, je prišel. Gospodar je široko odpahnil hlevska vrata in s sosedom sta vstopila v toplo temo. Zunaj so se tiščali otroci preplašene gospodinje in z grozo strmeli v temno odprtino hlevskih vrat. Siva jih je gledala z velikimi, začudenimi očmi.

Tedaj pa se je zgodilo nekaj nepričakovanega. Iz temne notranjščine hleva je planil droben, slaboten otroški jok...

»Ježešna, otrok!« sta kriknili Marjeta in gospodinja hkrati. Otroci so ponovili polni začudenja in strahu: »Otrok!«

V okviru vrat se je prikazal sosed in nato gospodar z jokajočim otrokom v naročju.

»Ona je mrtva,« je kratko povedal in dal otroka Marjeti.

»Za kriščevo voljo, in prav pri nas se je moralo to zgoditi in še ta otrok zraven, kakor da svojih ne bi imeli,« je vrešče tarnala gospodinja.

»Po orožnike bom stopil,« se je ponudil sosed in z dolgimi koraki odšel. Otrok pa je jokal.

Marjeta je razgrnila cunje, v katere je bil zavit in se začudila: »Glejte, v svojo srajco je zavila ubogo siroto in punčka je...«

Siva pa je spet zateglo zamukala, ker je bila lačna in jo je v vimenu tiščalo mleko.

[Ta zgodba je odlomek (prvo poglavje) iz daljše novele »Olimpijaz«.]

CHURCHILLOVI »VELIKI SODOBNIKI«

Winston Churchill je eno izmed velikih imen sodobne Anglije, čigar slava se oslanja na rodbinsko tradicijo, na državniško delo (med vojno je bil prvi lord admiralitete) in na njegovo književno delo, ki sega na področja, katera so politiku in državniku blizu. To so zgodovina, memoarji, potopisi, politična in socialna vprašanja, ideološke osvetlitve, avtobiografija in biografija. Osnovna odlika pisatelja Churchilla je preprost a živahen slog, ki je sposoben vseh najrahljših odtenkov in pa njegov velikanski smisel za človeški značaj. Njegovo poznanje duševnosti ga usposablja za izrednega risarja ljudi, ki jih je srečaval v svojem pestrem življenju. Če si hočemo predočiti razliko med našimi in angleškimi razmerami, se spomnimo samo trinajstih knjig, ki jih je doslej napisal Churchill in izmed katerih obsegajo nekatere po več zvezkov. To so Savrola, The Story of the Malakand Field Force, The River War, London to Ladysmith via Pretoria, Ian Hamilton's March, Lord Randolph Churchill, My African Journey, Liberalism and the Social Problem, The World Crisis (znamenita knjiga o svetovni vojni), My Early Life, Thoughts and Adventures, Marlborough, Arms and the Covenant. Churchill ni nikaka izjema. Prav na tolikšno književno delo zrejo lahko skoro vsi večji britanski politiki in državniki. Če se v tej zvezi spomnimo naših politikov, homo že tu opazili kolosalne razlike v dimenzijah.

V knjigi, o kateri poročamo,* je Churchill na 382 straneh prikazal 25 osebnosti živo in prijemljivo. Zato bi ga lahko zavidali celo veliki pisatelje. Dasi bi čitatelj, ki ima svoje pojme o marsičem (predvsem oni, ki izhaja iz drugega družbenega kroga in čigar postojanka mu daje možnost, da sicer razume na desno in levo, a presoja po svoje), ne mogel sprejeti vseh njegovih ideoloških prijemov in pogledov, bi mu vendar moral priznati eno veliko odliko: Kriteriji, s katerimi je meril svoje ljudi, so v resnici veliki. Svoje ljudi meri Churchill po odnosu, ki so ga imeli do občestva, iz katerega so izšli, po njih delu in predanosti splošni stvari. Ostro je zarisal poteze vedno tam, kjer je šlo za osebno častihlepje in postavil je svojega junaka pred nas v trenutku, ko se je v resnici pokazalo, kako je z njim. Ali so njegova obzorja malenkostna, osebna, ali pa se njegovo stremljenje spenja k visokim ciljem prave časti v zavesti, da je samo služabnik skupnosti in izvrševavec njenih večjih nalog. Nadalje nam prikazuje Churchill svoje ljudi v odnosu do soljudi, in sicer zelo rad v dobi kritičnih pretresljajev. To mu nudi možnost, da človeka v par potezih oživi. Svojo sliko osvetli še rad z nekaterimi značilnimi izreki junaka ter s svojimi osebnimi spomini nanj. Seveda postavlja svojega junaka vedno tudi v primerno časovno okolje, ki ga označuje s široko zgodovinsko sintezo ali pa zariše s par potezami politično situacijo, v katero je posameznik odločilno posegel.

S tem orodjem, ki smo ga odkrili, ko smo pogledali v Churchillovo delavnico, se je bližal osebnostim, ki so često odločilno posegale v sve-

* Winston S. Churchill: Great Contemporaries. London, Thornton Butterworth Ltd. 4°, str. 387. Pregledana izdaja 1938.

tovnog dogajanje ali v ožji krog Vélike Britanije. Tako stopajo pred nas: Grof Rosebery, ki je bil britanski ministrski predsednik 1894 in čigar politična karijera se je končala s porazom liberalne stranke 1895. — Bivši nemški cesar. — Pisatelj George Bernard Shaw. — Joseph Chamberlain, oče sedanjega ministrskega predsednika. — Vrhovni poveljnik britanske vojske Sir John French, ki mu je nekoč po manevrih dejal cesar Viljem II: »Videli ste, kako dolg je moj meč, morda boste spoznali, da je prav tako oster!« French, ki se je spričo suverena tuje države takrat težko obrzdal, je postal leta 1914. vrhovni poveljnik britanske vojske. — Predsednik spodnje zbornice in učenec Johna Stuarta Milla John Morley, ki je leta 1901. zavzel sledeče stališče do Burske vojne: »Kri smo prelivali. Tisoče naših žena je ovdovelo, na tisoče otrok je brez očeta. Milijunska bogastva, ki so jih z delom in spretnostjo pridobili ljudje, smo vrgli v prepad... Mislim, da je bila to vojna sovraštva, nesmiselna in zaslepljena vojna, vojna nepopravljene nesreče in nepopravljivega zla.« — Nemški vojni maršal in poznejši predsednik Weimarske republike Hindenburg. — Nihilist Boris Savinkov, podpornik Kolčakov, ki je končal pred sovjetskim tribunalom. — Britanski ministrski predsednik Herbert Henry Asquith. — Lawrence of Arabia, ena najbolj romantičnih in najbolj zanimivih osebnosti sodobne Anglije in odličen pisatelj knjige »Sedem stebrov modrosti — Seven Pillars of Wisdom«. — Prvi grof Birkenhead, lord kancler Anglije, vnuk rudarja iz Yorkshirea. — Vrhovni poveljnik francoske vojske maršal Foch. — Lev Trockij. — Bivši španski kralj Alfonz XIII. — Vrhovni poveljnik Britanske vojske v Franciji Douglas Haig. — Predsednik poslanske zbornice, britanski ministrski predsednik Arthur James Balfour. — Hitler. — Podkralj Indije George Nathaniel Curzon. — Zakladni minister Philip Snowden. — Clemenceau. — Angleški kralj Jurij V. — Prvi lord admiralitete lord Fisher. — Irski državnik Parnell. — Ustanovitelj skavtizma lord Baden-Powell. — In končno Roosevelt.

Za nas je vsa ta knjiga podobna bolj pravljici kakor resničnosti. Če se spomnimo, da je večina britanskih junakov te knjige iz starih aristokratskih rodbin ali da so se povzpeli v vrste aristokratov in uživali vse poveljske pritikline tega plemstva, se homo le stežka vživel v njih stvarni in miselni svet, kajti iz naših izkušenj nam manjka zato skoraj sleherne osnove. Vsi ti ljudje so v resnici lahko do skrajnosti razvili vse svoje sile, udajali so se lahko do zadnjega svojim stremljenjem in ni jim bilo treba nikoli prijematati za prvo delo, ki se jim je nudilo, da bi si zaslužili svoj vsakdanji kruh. Imeli so zraka dovolj, da so lahko svobodno dihali in uveljavili svoje najboljše sposobnosti. Ti ljudje so imeli prostora dovolj za razmah svojega značaja na vse strani, stali so na svetovni pozornosti in bili so tudi dejansko svetovljani, doma po vsem svetu. Ne vprašujemo se, kako daleč v globino družbenih plasti je segala možnost takega razmaha. Dejstvo je, da so bili predstavniki enega največjih narodov sveta in da so se tega prvenstva tudi neprestano zavedali. Precej težavno je torej za nas, dotipati se do razumevanja vsega tega življenja in mišljenja, nikakor pa ne tako težavno, kakor obratna pot, če bi se hotel angleški aristokrat vživeti v naše življenje in mišljenje. To bi bilo vsekakor morda nemogoče ali vsaj zelo težko tudi za povprečnega Angleža. Res je, da so Angleži s svojim znamenitim »fair play« dosegli v razmerju od človeka do človeka zelo mnogo, da so v drznosti svojega

mišljenja, kakor na primer Churchill, dospeli zelo daleč, vendar je tudi res, da presojaajo včasih vprašanja malega človeka kakor iz drugega sveta in da stoje včasih, kljub svojemu res stvarnemu prizadevanju, pred zaklenjenimi durmi. Celo takrat, kadar gre za vprašanja francoske revolucije, še vedno dvomijo v njeno nujnost in upravičenost.

Med najznačilnejše spise v knjigi smemo pač šteti sestavke o bivšem nemškem cesarju, o Clemenceauju, o angleškem kralju Juriju V. in o sedanjem predsedniku Združenih držav Rooseveltu.

Bivšega nemškega cesarja nam je predstavil Churchill z vprašanjem: »Ali ste popolnoma gotovi, plemeniti čitatelj (da obnovimo stari nagovor), da bi kljubovali izkušnjam? Ali ste popolnoma prepričani, da bi ostali od srca ponižni« (če bi bili namreč postavljeni na tak visok položaj kakor cesar) »ter bi ne gojili pretiranih misli o svoji lastni veličini, da bi se neprimerno ne zanašali na svojo lastno mnenje, marveč ostali čednostno ponižni ter bi vedno stremeli po miru?«

Nesporno zanimivo je vprašanje »Kaj bi storil jaz na njegovem mestu?«, kadar razpravljamo o drugih ljudeh. Tudi Churchill si je v tem primeru prizadeval, da bi sodil človeško pravično, dasi je često, tako predvsem v srečanju Viljema II. z Johnom Frenchem, podčrtal pomanjkljivo cesarjevo rahločutnost in pomanjkanje čuta za stil in mero.

Viljema II. je postavil pred nas v vsem cesarskem veličju, pri paradi nemške vojske, ki so se je udeležili predstavniki vsega sveta in se je zdelo, da je cesar dosegel višek vsega, kar more v materialnih dobrinah in slavi nuditi svet človeku. Kako porazna je slika čez dvanajst let! Begunec na meji čaka, da mu dovolijo pobegniti iz lastne države, da mu dovolijo pobegniti pred vojsko, katere vrhovni poveljnik je bil, pred ljudstvom, ki mu je bil toliko časa samodržec. Prav v nesreči, v pregnanstvu, bi se morale pokazati človeške vrednote ubežnega kralja. Toda ekaiser je napisal svoje spomine in v njih navno razkril svojo povprečnost. Težko si je predstavljati, kako bi mogel bolj neizpodbitno dokazati, kako vsakdanji je, kako nerazumevajoč, brez smisla za prave mere in brez literarnih sposobnosti.

Kakšnih sredstev se je Churchill posluževal, da je prikazal tigra Clemenceauja, ki je obvladoval napeto ozračje, v katerem so kovali versajski mir, ni možno natančno določiti. Vsekakor je težko dobiti v roke dvanajst tiskanih strani, na katerih bi bilo zgoščenih toliko vulkanskih sil, toliko neukročenega temperamenta, kakor nam jih nudi Churchillov opis demoničnega maščevalca Francije in obenem njenega najsamotnejšega sina. Kako često je stopal med dvema prepadoma! Kako se ga je vse balo. Krmilo je mogel imeti v rokah samo tedaj, ko je bil splošen preplah, ko je mogla samo njegova strastna ljubezen in njegovo strastno sovraštvo in želja po maščevanju držati v rokah usodo Francije. Takoj, ko je bil sklenjen mir, je šel v ozadje, bil je sam, a kako veličasten je bil še zdaj v svoji nezakurjeni sobi. — Clemenceaujeva hčerka je Churchillu, ki ga je vedno posečal, kadar je bil v Parizu, pozneje povedala, kako se je izrazil o njem: »M. Churchill nikakor ne spada med sovražnike Francije.« Sovraštvo ali ljubezen do Francije, to je bil zorni kot, iz katerega je Clemenceau presojal vse. Kaj bi ga moglo holje osvetliti kakor te besede?

Odstavek o angleškem kralju Juriju V. bi lahko imenovali veroizpoved naprednega angleškega aristokrata. — Mi smo navajeni, da se norčujemo iz stvari, ki so nam nerazumljive. In nerazumljivega je za nas na Angle-

škem dovolj. Vzemimo slavnosti ob kraljevem kronanju. — Pozabljamopa, da nam je v bistvu nerazumljivo vsako še tako prirodno zunanje izražanje čustev in vsaka bučna slovesnost, da o narejenih teatraličnih nastopih modernih barbarov niti ne govorimo. Zdaj je čas za vprašanje, zakaj tako reagiramo na vse zunanje izraze čustev, zakaj nam je v bistvu vsaka parada tuja? Ker nas življenje neprestano opominja na »Vanitas vanitatum« in ker smo že zadovoljni, če nas pustijo v miru, če lahko vdihavamo zrak in si gremo na soncu otrple ude. Nam so zrak in sonce neprestano kratili, zato kot narod, kot celota ne poznamo vriskanja, ne poznamo bučnega, od življenja — ne od vina — pijanega slavlja, ne poznamo pa tudi ideje skupnega reprezentanta naše narodne usode. Zato nam je v velikem svetu marsikaj nerazumljivo. Če nočemo ostati večni provincialci in anarhisti, si moramo prizadevati, da spoznamo vzmeti in izhodišče svojih in tujih reakcij na življenje.

Ta dolgi uvod je bil morda potreben, da se lahko povrnemo h kralju Juriju V. Iz Churchillovega članka veje ponos človeka, ki je do zadnjega lasu prežet zavesti, da so Angleži velik narod in ki vé, da je sam tudi Anglež. Biti Anglež pomenja zanj biti zdrav in dejaven človek, gentleman, imeti vse one sposobnosti telesa in duše, ki so potrebne za prvega med prvimi, za gospodarja sveta. K tem lastnostim spada noblesa srca in duha in moč za odločitev v usodnem trenutku. Vse najvišje vrline in odlike predstavlja za angleškega aristokrata krona, ki je sicer res v prvi vrsti simbol britanskega imperija, a posega često odločilno v razvoj dogodkov.

V svojem opisu kralja Jurija V. je Churchill poleg drugega poudaril predvsem njegove državniške sposobnosti. Osvetlil ga je na primeru parlamentarne krize, ki je nastala kmalu po nastopu njegove vlade in pa v razmerju do teženj delavske stranke, ki jo je pritegnil k sodelovanju. Kralj je prisluhnil upravičenim težnjam opozicije, poslanci delavske stranke so drug za drugim jeli vraščati v družbeni sestav. Po Churchillu je bilo to državniško dejanje prve vrste, kralj je odstranil ovire za naravni razvoj. Ali bo možno res brez revolucije rešiti socialna vprašanja v demokratičnih državah, se bo pokazalo. Dejstvo pa je, da je angleška družba priznala proletariatu mnogo koncesij, da je Labour Party druga najmočnejša stranka in da nikakor nima revolucionarnih teženj. — Posebno ostro pa nam je Churchill predstavil kralja Jurija V. ob parlamentarni krizi 1910. Lordi so podali svoj veto, zavrnilo so budžet, ki ga je sprejela velika liberalna večina v spodnji zbornici. Proti koncu leta 1910. je prosil ministrski predsednik Asquith kralja, naj sprejme ostavko njegove vlade — drugo v istem letu. Poleg tega je prosil jamstva, da bo kralj pristal na edino možni izhod iz parlamentarne krize. Če bo vlada v splošnih volitvah znova odnesla večino in če bo nova spodnja zbornica istega mnenja, bo treba omejiti ogromno konzervativno večino v zgornji zbornici tako, da bo imenovanih novih 400 do 500 peerov. Kralj je na to pristal, dogovor pa je ostal tajen med njim in njegovima ministroma. Sledile so splošne volitve in v novi spodnji zbornici je bil budžet sprejet z novo 150člansko večino. Zgornja zbornica pa je ostala pri svojem, pripravljala se je na trdovraten odpor. Tedaj je kralj dovolil, naj pri eni izmed debat omenijo, da bo pristal na imenovanje novega plemstva. Lordi so se pri priči umaknili in pristali na budžet. Če pomislimo, da bi s tako ogromno pomnožitvijo plemstva zadobila vsa institucija peerov smrtni udarec, lahko šele razumemo dalekosežnost tega kraljevega posega

v razvoj dogodkov. — To je dejansko dvojje državniških dejanj, ki so zelo dalekosežna in ki pričajo o velikanskem razumevanju trenutnega položaja in velikih smeri razvoja. S tem je bila načrtovana britanski notranji politiki prav svojevredna smer, ki utegne roditi še kdaj presenetljive plodove.

Poslednjega nam je Churchill predstavil sedanjega predsednika Zedinjenih držav Roosevelta. Vsaka država, vsako mesto, vsako večje naselje občuti tresljaje iz Združenih držav, zato ni čuda, da svet zelo napeto pričakuje izida Rooseveltove politične in gospodarske zasnove. Roosevelt je šel kajpak dlje kakor Britanci. Dejansko je Roosevelt raziskovalec, ki se je vkrcal na prav tako negotovo potovanje kakor Kolumb in ki je šel iskat nečesa, kar je prav tako važno kakor odkritje novega sveta. V onih starih časih so grozile globine oceanov s svojimi neznanimi nevarnostmi in naključji. Zdaj v modernem svetu, ki je prav tako zagoneten in nepristopen kakor viharne vode Atlantika, grozi prepad med proizvajalcem, ki neomejeno gospodari s silo znanosti, in med konzumentom, ki ima utemeljena poželjenja, katerih ne bodo nikoli nasitili. Zakaj ne bi nova moč, ki jo je človek izvil prirodi, odprla vrata širšemu življenju mož in žena po vsem svetu?

Roosevelt je združil v svojih rokah skoraj diktatorsko oblast, dasi je zavita v konstitucionalne oblike. Zmanjšal je nezaposlenost s tem, da je skrajšal delovni čas zaposlenih. To je nedvomno revolucionarna poteza. In poleg drugega je zahteval javno objavo vseh dohodkov kapitalističnih podjetij. Churchill pristavlja: Ni nelogično, če rečemo: Raje, kakor da bi trpeli take napake in take zlorabe, bomo odpravili ta sistem, najsi nas velja kar koli v našem materialnem blagostanju. Nadomestili bomo stari sistem z edinim drugim sistemom, ki omogoča organizacijo in razvoj, namreč z nacionalizacijo vseh produkcijskih sredstev, razdelitve, kredita in menjave. Pač pa je nespametno razkosavati in hromiti kapitalistični družbeni red, ne da bi imeli tisto odločnost duha in brezobzirnost dejanja, ki je potrebna, da bi ustvarili nov komunistični družbeni red. Ali se Rooseveltu ne bo morda zgodilo, kakor se je že marsikomu, da bo tekal zadaj za svojimi volilci in jih skušal ustaviti, ko jih je sam vodil v ta tok?, se vprašuje Churchill.

Pa najsi bo kakor koli, naj Roosevelt uspe ali propade spričo sil, ki se borijo proti njemu, eno je gotovo, da predstavlja trenutno močno demokratsko državo, ki ostro nastopa proti novemu barbarstvu in ki morda utegne ukrotiti pogubne plamene, ki se dvigajo v Evropi. M. M.

P O R O Č I L A

JOZE KERENČIČ: ZEMLJIŠKI ODNOSI
V JERUZALEMSKIH GORICAH

(47 strani, Maribor 1939., samozaložba; ponatis iz revije »Obzorja«, letnik 1938.)

Razpravo o zemljiških odnosih v Jeruzalemskih goricah, ki je v nadaljevanjih izhajala v mariborskem mesečniku »Obzorja«, je sedaj avtor izdal v posebnem ponatisu. Avtor se je v svoji razpravi držal ozko načrtanih mej problema in obdelal res le vprašanje zemljiških odnosov v tem koščku slovenske zemlje.

To je ena najtemeljitejših analiz, ki so doslej pri nas izšle, ima pa žal vse hibe večine slovenskih statističnih poskusov. Tudi Kerenčičevemu delu namreč manjka razvojni vidik. S svojo razpravo raziskuje le zemljiške odnose v letu 1936., temeljito delo pa se mora vsaj v glavnih problemih ozirati tudi na razvoj. Če se pa zadovoljimo s prerezom v danem trenutku, potem je avtor deloma rešil svoj problem.

Ostane namreč še druga hiba, ki je v slovenskih »statistikah« skoraj stalna.

Razveseljivo je, da se vse več avtorjev loteva raznih problemov s statistične strani, žal pa večina teh avtorjev ne pozna orodja, ki je za tako delo nujno potrebno, ne pozna statistične tehnike. Med te avtorje se je uvrstil tudi Kerenčič. Na oko znanstven poizkus je tako ostal proizvod diletantizma. Avtor nam na 45 straneh govori v samih številih. Ker pa statistike ne pozna, obrača ta števila na vse strani in da le delne rezultate. Če bi poznal statistiko, bi bilo deset in desetina manj števil, prikaz pa eksakten in izčrpen.

Snov je avtor razdelil v kratek opis pokrajine, na to si pa slede poglavja, v katerih razčlenjuje lastninske odnose. Objavil je tudi dve skici (Jeruzalemske gorice in meje katastrskih občin). Razpredelnice je cela kopica (vse preveč!), dobri pa so grafični prikazi lastnine tujcev in domačinov (vinogradov imajo tujci skoraj 70 odstotkov). Ves ta del razprave je suha analiza s števili.

Na koncu razprave sta še dve strani zaključkov. Ti »zaključki« pa ne izhajajo iz analize na prejšnjih 45 straneh in s to analizo tudi nimajo neposredne zveze, kar zopet dokazuje, da avtor ne ve za metodiko znanstvenega dela in da se je v svojih številih sam ulovil, tako da iz svoje analize ni znal izvajati neposrednih zaključkov. Njegovi zaključki vise v zraku, obravnavajo probleme, o katerih v analizi ni sledu (n. pr. o življenjskih pogojih ljudstva), zaključek pa, ki je sicer v zvezi z obravnavano stvarjo, spet ni dokazan. Avtor namreč v zaključku govori o propadanju posesti, v analizi pa o tem propadanju, ki je sicer zelo verjetno, ni sledu. To izhaja iz preprostega dejstva, da je analiza »eksaktna« in statična, zaključki pa razvojni in esejistični.

Končni imperativ, ki ga avtor navaja v svojem zaključku, da je namreč nujen »osnovni ukrep«, dodelitev zemlje tistim, ki jo obdelujejo, je za prav ta čas, v katerem živimo neaktualen, poznamo pa še celo vrsto zaščitnih »ukrepov«, ki bi jih avtor pač mogel in tudi moral navesti.

Avtorju moramo priznati, da je z veliko vnemo zbral dragoceno gradivo, za kar mu moramo biti hvaležni. To pa je tudi vse. Njemu in vsem sličnim slovenskim avtorjem pa moram reči: kdor hoče znanstveno neoporečno delati, mora poznati metode znanstvenega dela, kdor hoče izdelati statistične prikaze, mora poznati statistično tehniko (metodo statističnega dela). Resna kritika bo sicer morala taka dela ožigosati kot diletantska.

A. N.

JOSEF HORA: DECH NA SKLE

(Borový, Praha. 1938.)

Medtem ko se že na češkem književnem trgu pojavljajo odmevi zgodovinskih dogodkov v novih pesniških zbirkah nekaterih vodilnih pesnikov (Holan: Září 1938, Halas: Torso naděje, Seifert: Zhasněte světla), je tematika obsežnejših prozaičnih tekstov zasidrana še v zadnjih letih češkega življenja, bodisi v obdobju krize, ali v naporih in hotenjih, ki so stremela navzgor, dasi so slutila težke zapreke. Mislim seveda na dokumentarno prozo, ki je za povojna leta značilna ne samo za češko, temveč za svetovno književnost sploh.

Tudi najnovejša knjiga našega znanca Josefa Hore »Dih na steklu« (Dech na skle), ki jo je izdala založba Borový (287 str. 25 Kč) kot 14. zvezek njegovih del, je dokumentarni, in mogoče bi jo lahko smatrali za generacijski roman. Časovno posega v trideseta leta, v dobo velike krize, ki je uničila toliko mladih eksistenc in toliko mladih duš zavila v strupeno meglo obupa in pomorila klice vere v bodočnost, brez katere so mladi ljudje na istem s starci. Hora je nazval svoje delo »zgodbo Jana Trázníka« menda zgolj radi tega, ker se je dobro zavedal, da bi mu bil lahko glede oblikovne strani kdo prišel z očitkom, da je v zgradbi le premalo sledil načrtom arhitekta in bolj poslušal diktat umetniškega čuta. In vendar je to roman. Njegov Jan Trázník je tipična postava mladega uradnika, ki bi bil v normalnih razmerah izvrsten kolešček državnega aparata. Človek, ki bi bil opravljal uradno delo pošteno in z vnemo, ki bi se bil oženil, skratka, ki bi bil takšen, kakršne srečujemo povsod krog sebe sleherni dan, ne da bi ta običajna, majhna življenja vzbujala pozornost. S tem pa, da je bil — ne po svoji krivdi — odpuščen iz službe in izločen iz občestva tistih, ki imajo sladek občutek, da si služijo svoj vsakdanji kruh in da so potrebni člani družbe, je dobilo njegovo življenje drugačno smer. In vendar ni vodila njegova pot k velikim doživljanjem, ki bi učinkovali s patosom nujnosti socialnih prevratov. Je to preprosta zgodba, ki se razvija na iskreno podanem časovnem ozadju in ki po svoji psihološki motivaciji čitatelja ne more pustiti hladnega. Trázník je zgubil službo, živi iz skromnih prihrankov in iz podpor nezaposlenim, skuša dobiti novo kakoršno koli zaposlitev, prihaja v dotiko s socialnim gibanjem, ki stremi po radikalnem preobratu, toda nanj ne de-

lujejo programi niti revolucionarna gesla. Trázník ima stalno dovolj opravka s samim seboj. Živi bolj znotraj v sebi kakor zunaj. Tudi potovanje v Sovjetsko Rusijo, kjer je imel priliko videti veliko razliko med zapadom in vzhodom, kjer skušajo graditi novo življenje — v tem delu romana je pisatelj podal svoja lastna, zanimiva opažanja — ga je pustilo hladnega. Tudi erotični doživljaji ga ne morejo pripraviti do kake posebne dejavnosti. Stalno prisluškuje svojemu notranjemu glasu. Skuša ujeti njegovo barvo in odgovoriti na vprašanje: kdo sem? In po tej psihološki poti privede pisatelj Trázníka v stanje, ko se mu vsiljujejo prividi, sanje. Hodi po ulicah in obenem preživlja življenje drugega Trázníka, ki mu postaja sčasoma nujnost. »Spal bi rad, tako spal, toda v dremavici stalno gledam, kako se oddaljuješ od mene, dvojnik Jan...« Privid in realnost se vrstita v zadnjih poglavjih knjige, dokler pisatelj končno ne privede Trázníka v

pristan stričeve domačije, kjer bo v prirodi in v stiku z zemljo čakal lepših dni.

Horov roman izdaja skoro na sleherni strani lirika, toda ne mislite, da nima vodilni češki pesnik pripovedniške sile. Prepričal nas je o njej že pred leti s svojo mojstrsko novelo »Smrt zakoncev Privodovih«, ki jo smatrajo nekateri za biser češke moderne proze in tudi z manj posrečenim romanom »Lačno leto«. Četudi si Hora najbrž ne bo ustvaril v češki prozi tistega mesta, ki mu pripada v poeziji, je vendar njegov najnovejši roman svojevrstno mojstrsko delo, ki po marsikateri strani prekaša dela priznanih modernih čeških epikov. In še nekaj: ta roman vsebinsko in oblikovno kaže, da mu bo sledilo nadaljevanje. Slutim, da bo Hora odpeljal svojega Trázníka iz stričeve hiše v času, ko se je narod pripravil na odločilne dogodke. Ne samo v pesmi, tudi v romanu bo skušal najbrž povedati, kako smo čutili in mislili.

O. B.

R A Z N O

BIOGRAFIJA O KEMALU ATATURKU

Lansko leto maja meseca je izšla na Angleškem že četrta izdaja Armstrongovega »Sivega volka«, knjiga o Kemalu Atatürk, ki bi nas utegnila zdaj, kratek čas po smrti ustanovitelja moderne Turčije, še posebno zanimati. Pisatelj je hotel predvsem močno naslikati svojega demoničnega junaka in je pustil zato ozadje, iz katerega je Kemal zrasel v tako ogromne dimenzije, nekoliko vnevar. Za marsikoga bodo morda sile in valovanja, ki so ga dvignila, premalo poudarjena. Pisatelj je osredotočil vso svojo pozornost na njegovo osebnost in na njegovo neposredno okolico. Kot zapadnjaku mu je bilo vse drugo najbrže nedostopno in neumljivo.

Toda najsi je Armstrongova slika morda nekoliko kriva in najsi bi bil tudi s podrobnimi dejstvi tu in tam v opreki, vendar je gotovo, da je bila v tej knjigi njegova intuicija v polnem razmahu in da je s svojimi tipkami segel globoko v skrivnosti človeške duševnosti ter nam po dogodkih, ki jih je deloma sodoživljal deloma posnel, napisal prečudovito povest, tako, ki bi si je sodobni pisatelj sam ne upal napisati, ker je preveč fantastična. Življenje pa, ta stotisočletni ča-

rovnik, ki stresa pred nas vsak dan najbolj neverjetne zgodbe, je v smelem kipe-nju svojih tokov nanizalo pred nami v našem treznonespametnem času celo vrsto takih čudovitih zgodb in se ni menilo za sodbó suhih, z destilirano vodo kritičnega razuma prepojenih možgan. Resnica je, da je Mustafa Kemal, o katerem nam pripoveduje Armstrong, živel, in da je bilo zdaj pred kratkim te zgodbe konec.

Aliju Rizi in njegovi ženi Zubeidi, se je leta 1881. rodil v turški četrti Soluna sin Mustafa. Zubeida je bila potomka malega kmeta iz južne Albanije in neke Macedonke, Mustafov oče Ali Riza pa je prišel iz Albanskih gora ob srbski meji in bil najprej pisar v Solunu, pozneje pa je službo pustil in se lotil trgovine z lesom. Toda Ali Riza je kmalu umrl in vsa skrb za otroka Makbulo in Mustafo je ostala materi Zubeidi. Ta se je po moževi smrti preselila k bratu v vas Lazasan pri Solunu. Želela je, da bi njen sin postal duhovnik. Zato ga je poslala v mestno šolo, kar pa samotarskemu in samovoljnemu dečku ni prijalo. Njegovo pravo mesto je bila vojaška akademija, kamor je končno tudi odšel. Nadarjeni dijak je kmalu prišel v stik z domoljubno revolucionarno organizacijo Vatan, v kateri je sodeloval, dokler je niso razpustili. Odlej je vse življenje deloval nekako ob robu takih organizacij. Vanje se ni zapletal preveč, vendar je imel zve-

* H. C. Armstrong: *Grey Wolf, Mustafa Kemal. An Intimate Study of a Dictator.* Penguin Books 77.

ze z vsemi. Ko je končal vojaške studije v vojaški šoli v Monastirju, je prišel v generalštabno šolo v Carigrad in bil nato pridelen stalnemu tretjemu armadnemu zboru v Solunu. Že v Carigradu je dobil zveze s komitejem revolucionarne organizacije »Združitev in napredek«; doživel je revolucijo, ki jo je izvedla v glavnem ta stranka in ostala z Enverjem na čelu zmagovalka. Doživel je proglašitev svobodne Bolgarije, Balkansko in Svetovno vojno kot vojaški ataše v Sofiji, kot član poveljstva pri Dardanelah, na Kavkazu, kot spremljevalec princa Vahedina v Nemčijo, kot poveljnik sedmega polka armade v Siriji. Ko so sklenili Turki 30. oktobra 1918 z Antanto premirje, se je vrnil v Carigrad, a je kmalu zopet kot general nadziral severno bojno črto proti Grkom. Medtem so v Carigradu januarja leta 1920. odpri turški parlament in izdali »nacionalni pakt«. Marca pa je že antanta zasedla Carigrad, pozaprla glavne nacionaliste in jih deportirala na Malto. Nato se je pod Kemalovim vplivom sestala narodna skupščina v Ankari. Premagati je bilo treba še Grke, znova zavzeti Smirno, urediti notranje zadeve, odpraviti sultanat, spraviti zadnje tuje čete iz Turčije (2. oktobra 1923), povzdigniti Ankaro v glavno mesto nove Turčije, proglasiti turško republiko s predsednikom Mustafom Kemalom; odpraviti kalifat in sekularizirati Turčijo, premagati Kurde, udušiti domačo opozicijo, uvesti nemške, italijanske in švicarske zakone, latinsko pisavo, drugič premagati Kurde, izzvati doma opozicijo in jo zopet udušiti, pridobiti si diktatorsko oblast (1931), zastaviti vse sile za prosvetno organizacijo in novo prosvetno politiko itd., itd. Vse to je s svojo ogromno energijo izvršil Kemal ali pa bil vsaj vedno tisti motor, ki je gonil ves stroj. Tako je bilo vse do jeseni 1938., ko ga je pobrala smrt.

Kemalovo politično osebnost označujejo dobro njegove izjave v narodni skupščini: »Ne verujem niti v zvezo vseh islamskih narodov niti v zvezo turških ljudstev. Vsak izmed nas ima pravico, da se oklepa svojih idealov, toda vlada mora biti trdna zaradi trdne politike, oslonjene na dejstva in z enim samim nazorom, da očuva življenje in neodvisnost naroda v njegovih prirodnih mejah. Na politiko ne sme vplivati niti čustvo niti iluzija. Proč s sanjami in sencami! Drago so nas veljale v preteklosti.«

Ko so nekoč govorili o zatiralcih in zatiranih, je podal tole značilno izjavo: »Ni ne zatiralec ne zatiranih! Samo taki so, ki dopustijo, da so zatirani. Turki niso med takimi. Turki so poskrbeli zase.

Naj tako storijo še drugi!« Kemal je postal nazadnje legalen avtokrat. Bil je predsednik republike, ki je imel pravico imenovati ministrskega predsednika in ostale ministre, bil je predsednik ministrskega sveta, predsednik skupščine, predsednik ljudske stranke, ki je kmalu postala vladni aparat, in vrhovni poveljnik vojske. Bil je »diktator, da bi njegovo ljudstvo nikoli več ne imelo diktatorja«; preoral je zemljo, da je vanjo vsejal novo setev. Bil je ponosen, da je Turek, in živel je v fanatični veri, da je njegova naloga, osvoboditi Turčijo. »Iz te dežele moramo napraviti deželo, ki bo vredna svojega imena. Dati ji moramo, kar je najboljšega v njeni lastni civilizaciji, toda tudi najboljše, kar moremo posneti iz tujih civilizacij. Turčija mora postati civilizirana dežela v polnem pomenu besede.«

Mož, ki je imel toliko oblast v svojih rokah, čigar ime je zbudilo občudovanje sveta, je bil toliko kritičen, da se je lahko vprašal takole: Osvojil sem sovražnika. Osvojil sem deželo. Ali si bom znal osvojiti ljudstvo?

Tak je politični profil Kemalov, ki nam ga je Armstrong osvetlil še z drugih človeških strani. Orisal nam je njegov odnos do matere, do žensk in do svoje moderne žene, s katero je živel dve leti v zakonu, do svojih pivskih tovarišev »obupancev«, njegovih stalnih spremljevalcev. Pisatelj je postavil pred nas vso problematčnost njegove narave, tudi njegove brezdaneje orientalske strasti, ki so razkrajale njegovo življenje. Ob tem pestrem, plodnem, razbrzdanim in samotnem življenju pa vstaja v nas zavest o neizmerljivosti globin in o neprijemljivosti vseh vzmeti, ki gibljejo v človeku samem in izven njega njegovo usodo.

M. M.

TUDI BOLGARI PREVAJAJO

Zasluzna sofijska založba T. F. Čipev je položila temelj novi seriji knjig z naslovom »Biblioteka jugoslavjanski pisatelji«, katera je namenjena prevodom iz slovenske in srbohrvaške književnosti. Vsekakor je treba pripomniti, da so Bolgari, kolikor zadeva prevajanje iz slovenske in srbohrvaške književnosti, po svetovni vojni nekam zaostali, dasi je na drugi strani res, da so bili zlasti zadnjih deset let kulturni stiki med Sofijo in Beogradom in deloma tudi Zagrebom pristni in topli. Narobe pa so zlasti veliko knjig prevedli iz bolgarščine Srbi, manj Hrvati, manj pa Slovenci, ki pa so v zadnjih dveh, treh letih hoteli zamudo popraviti, kar se jim je deloma že tudi

posrečilo. — Te dni sta izšli v Sofiji prvi dve knjigi iz omenjene zbirke. Prva knjiga je mladinska in prinaša 27 novel posameznih pisateljev. — Predgovor je napisal Siniša Paunović, ilustracije pa so oskrbeli V. Žedrinski iz Beograda in Nikola Tusuzov in Ilija Beškov iz Sofije. V knjigi se nahaja tudi kratka beležka o vsakem zastopanem pisatelju. Ta poizkus je treba vsekakor pozdraviti. Posebna hvala gre prevajalki in zbirateljici gospodični Jordani Bojadžievi, ki je sicer profesorica bolgarščine na Ameriškem koližu v Sofiji. Tudi drugo knjigo je pripravila ona, namreč antologijo novel, znanega Iva Andrića. Zastopan je z novelami: Mara milosnica, Ispoved, U musafirhani, Kod kazana, Čudo u Olovu, Olujaci, Žedj. Predgovor je napisal dr. Nikola Mirković. V načrtu ima še več prevodov iz srbsčine. Vsekakor bi bilo želeiti, da bi v omenjeni zbirki izšlo tudi kaj prevedenega iz slovenščine.

Tone Potokar.

KNJIGA O SHAKESPEARJU

»Srbska književna zadruga« v Beogradu je storila veliko uslugo, ko je v svoji posebni seriji »Poučnik« natisnila obsežno delo znanega srbskega poznavalca angleške književnosti, posebej še Shakespearja samega, dr. Vladete Popovića, z naslovom »Život i dela Viljema Šekspira« (v cirilici). Ta knjiga je pomembna zlasti še kot najobsežnejše delo, ki je izšlo pri Srbih o velikem dramatik. Sploh je Shakespear v zadnjih dveh desetletjih doživel celo vrsto prvovrstnih prevodov, tako pri Slovencih kakor tudi pri Srbohrvatih. Pri Hrvatih sta se v novejši dobi posebej marljivo ukvarjala s Sh. in prevajala njegove umotvore dr. Vinko Krišković in dr. Milan Bogdanović. Pri Srbih je nastalo veliko zanimanje za Sh. že v začetku druge polovice preteklega stoletja. Znani romantik Laza Kostić se je podrobno pečal s Sh., še zelo mlad prevajal njegova dela (tako »Romea in Julijo, leta 1859.). Zlasti je treba omeniti svečano proslavo tristoletnice Sh. rojstva, ki jo je priredilo novosadsko gledališče l. 1864. Drugi znani prevajalec Sh. del v srbsčino pa je pesnik Svetislav Stefanović, katerega prevode je začela izdajati pred kratkim beograjska Državna tiskarna.

Pisec zgoraj omenjene knjige dr. Vladeta Popović spada med posebno dobre

poznavalce angleškega naroda in angleške literature pri nas. V tej smeri je napisal leta 1929. knjigo »Kroz englesku književnost«, v kateri je natisnil nekaj esejev o posameznih angleških pisateljih. Seveda je kot proučevalec angleške književnosti zadel tudi na Sh. in se podrobno pečal z njim. Delen rezultat tega njegovega proučevanja je bila knjiga »Shakespear in Serbia«, ki je leta 1928. izšla v angleščini (izdala jo je Sh. družba na oxfordski univerzi). Končni rezultat dolgoletnega proučevanja Sh. pa je vsekakor pričujoča knjiga, ki je pred kratkim izšla. Delo je napisano popularno, brez obtežujočega znanstvenega aparata, kar je pa v danem slučaju edino pravilno. Na ta način bo knjiga našla zdaleč širši krog čitateljev, obenem pa je dosežen s tem tudi namen izdaj »Srbske književne zadruge«, katere cilj je v prvi vrsti izdajanje popularnih del za širše občinstvo. Pisec je podal v knjigi podobe dobe, v kateri se je Sh. rodil in iz katere je ustvarjal, kjer je na 70 straneh zgoščeno predstavil velikega dramatika. Sledijo analize njegovih del z naslovi »Istorije«, »Komedije«, »Tragedije« in »Spevovi i soneti«. Na koncu je pridejan kronološki pregled nastanka posameznih Sh. del in bibliografija. Posebej moram podčrtati Popovićevo poizkus, ko skuša zlasti krepko označiti etično stran v Sh. delih. Knjiga, ki ima čez 300 strani, pomeni bogato pridobitev. S pridom jo bo uporabljal vsak prijatelj Sh., pa ne dvomim, da bo našla svoj krog čitateljev tudi pri Slovencih, ki podobnega dela o tem največjem dramatik sveta sploh še nimamo. T. P.

DIPLOMATSKA ZGODOVINA NOVE EVROPE

V Beogradu je izšla (knjigarna K. Mihajlović) diplomatska zgodovina nove Evrope na 557 straneh izpod peresa znanega politika Jovana Jovanovića. Delo obsega zadnjih dvajset let (1918—1938). Knjiga je napisana z izredno objektivnostjo in pomeni tehten donesek k poznanju povojnih političnih problemov evropskih držav pri nas. T. P.

POPRAVEK

V zadnji številki vstavi pod članek Ivan Cankar ime avtorice: Milena Mohoričeva, ki je po pomoti izpadlo.

NE SPREGLEJTE! ● VELIKA NOVOST!

Vabilo na subskripcijo

velike in pomembne vsakemu Slovincu potrebne knjige

POLITIČNA ZGODOVINA SODOBNE BOLGARIJE

ki jo je napisal bivši bolgarski minister **Kosta Todorov**

Poslovenil pa **Vekoslav Bučar**

Kosta Todorov, bivši bolgarski diplomat in za časa vlade Aleksandra Stambolijskega poslanik kraljevine Bolgarije v Beogradu, je v tem delu opisal politične razmere po osvoboditvi Bolgarije izpod turškega jarma. Podrobno opisuje dogodke, ki so dovedli na bolgarski prestol hessenskega princa Aleksandra Battemberga in pa nečaka ruskega carja za kneza. Z izredno živahnostjo opisuje nastanek trnovske ustave in prvih bolgarskih političnih strank. Abdikacija kneza Battemberga in sile, ki so dovedle na prestol Ferdinanda Koburškega, so tukaj prvič opisane s stališča mednarodnih in notranje-političnih dogodkov. Spretno je opisal vzroke balkanskih vojn, spletke mednarodne diplomacije okrog najvišjih narodnih predstavnikov, da je Bolgarija stopila na stran centralnih sil in nerazpoloženje širokih ljudskih mas nasproti onim, ki so pognali Bolgarijo v nesrečo. Kot politik, ki je med vojno nekaj časa predsedel skupaj z Aleksandrom Stambolijskim v sofijskem zaporu in se po svetovni vojni aktivno udeleževal kot predstavnik Stambolijskega agrarnega gibanja, pa tudi kot uradni bolgarski diplomat v inozemstvu mednarodnih političnih razgovorov, obširno opisuje Stambolijskega reforme, ideje in tudi činitelje, ki so povzročili padec vlade »kmetskega tribuna« in njegovo tragično smrt. Izredno zanimivo so popisani dogodki po smrti Stambolijskega, delovanje bolgarskih vlad do nastopa državnega udara Kimona Giorgijeva leta 1934., kakor tudi velika vloga makedonske revolucionarne organizacije v bolgarskem notranjem in zunanjem političnem življenju.

Knjiga Koste Todorova se čita kot napet roman ter bo slovenskega čitatelja v preprosti obliki seznanila z mnogimi zanimivimi političnimi vprašanji, s katerimi naj bi se seznanila vsa slovenska javnost, da bi razumela veličino zblíževalne politike Jugoslavije in Bolgarije.

Knjiga obsega preko tri sto velikih strani. Izšla bo vezana v platno in v polusnje v mesecu marcu.

V subskripciji bo knjiga znatno cenejša kakor pozneje v knjigotrštvu. Založba si pridržuje pravico, da subskripcijo vsak čas zaključi, zato jo naročite, dokler veljajo še nižje cene.

*Knjiga stane v subskripciji: v platno vezana din 120'—
v polusnje vezana din 150'—*

*Pozneje bo stala knjiga: v platno vezana din 160'—
v polusnje vezana din 200'—*

Naši naročniki naroče knjigo lahko tudi na štiri obroke po din 30'— ali celo na šest obrokov po din 20'—.

ZALOŽBA MODRA PTICA V LJUBLJANI

Založba dobiva vsak dan poročila o velikem uspehu, ki ga je pri bralcih doživel roman

Johna Knittla VIA MALA

Ob tej priliki opozarjamo čitatelje, zlasti tiste, ki so šele letos ali lani postali naši naročniki, na drugo prav tako zanimivo delo tega pisatelja, pretresljivi ljubezenski roman

TEREZA ETIENNE

V romanu »Tereza Etienne« prikazuje John Knittel usodo lepe žene, ki se je iz nekake hvaležnosti poročila s starejšim možem, vdovcem, pozneje pa spoznala, da ljubi njegovega sina. Pisatelj nam z isto silo kakor v romanu »Via mala« prikazuje konflikte, ki vodijo do umora starega moža, nato pred sodišče in končno v pokoro. Delo je visoka pesem lepote, velike ljubezni in odpovedi. Bralcem, ki jih je navdušila »Via mala« tudi ta roman najtopleje priporočamo. Prevedel ga je Vladimir Premru.

»Tereza Etienne« stane za naše naročnike v platno vezana din 60—, v polusnje vezana pa din 75—. Pošljemo ga tudi proti plačilu na daljše obroke.

ZALOŽBA MODRA PTICA V LJUBLJANI

Kot drugo redno knjigo za tekoče poslovno leto prejmejo naši naročniki v mesecu marcu

ŽIVLJENJE PISNO KNJIGO

MADAME CURIE

ki jo je napisala hčerka slavne iznajditeljice

EVE CURIE

Knjiga obsega nad tri sto velikih strani
Vsebovala bo več zanimivih slik in bo
zelo okusno opremljena

Prevaja jo Stane Melihar

ZALOŽBA MODRA PTICA V LJUBLJANI

Reviji so priložene položnice. Naročnike prosimo, da poravnajo naročnino.

NAGRADE

za pridobivanje novih naročnikov

Nagradna akcija za pridobivanje novih naročnikov, ki smo jo razpisali za božič in novo leto bi morala biti z 31. januarjem zaključena. Toda, ker so nas mnogi naročniki prosili, naj bi jo podaljšali, smo se odločili, da podaljšamo veljavnost božičnih nagrad še do 12. februarja tega leta. Do tega termina so torej še v veljavi nagrade, ki smo jih razpisali za božič in novo leto.

Po 12. februarju pa stopijo v veljavo nagrade, ki ne bodo dosti manjše od božičnih in novoletnih; bodo torej še vedno zelo bogate. Knjige, ki jih bomo razpošiljali kot nagrade za nove naročnike, bodo iste kot za božič in novo leto, majhna razlika bo le v vezavi oziroma v številu knjig.

Nagrade, ki veljajo od 12. februarja pa do preklica so sledeče:

Kdor pridobi *enega* novega naročnika na naše redne publikacije, si lahko izbere za nagrado eno izmed sledečih knjig, mehko vezano.

KNUT HAMSUN
BLAGOSLOV ZEMLJE
Roman.

KNUT HAMSUN
POTEPUHI
Roman.

WALTER SCOTT
IVANHOE
Roman.

EMIL LUDWIG
NAPOLEON
Biografski roman.

FULOP MILLER
SVETI SATAN
Biografija.

LYTTON STRACHEY
KRALJICA VIKTORIJA
Biografija.

MADELON LULOFS
GUMIJEVE PLANTAŽE
Roman s Sumatre.

PEARL S. BUCK
DOBRA ZEMLJA
Roman o Kitajski.

PROSPER MÉRIMÉE
ŠENTJERNEJSKA NOČ
Roman.

JACK LONDON
DOLINA MESECA
Roman.

SIGRID UNSET
JENNY
Roman.

V. BLASCO IBANES
KRVAVE ARENE
Roman.

SINCLAIR LEWIS
ARROWSMITH
Roman

MAKSIM GORKIJ
TRIJE LJUDJE
Roman.

D. H. LAWRENCE
SINOVI IN LJUBIMCI
Roman.

HEINRICH MANN
VELIKA STVAR
Roman.

JORDAN JOVKOV

ZANJEC

Roman iz bolgarskega življenja.
(Samo v platno vez.)

ANDRÉ MAUROIS

OBDOBJA V LJUBEZNI

Roman.

IVAN A. GONČAROV

OBLOMOV

Roman.

OTTO WEININGER

SPOL IN ZNAČAJ

Roman.

JACK LONDON

MARTIN EDEN

Roman.

VLADIMIR BARTOL

AL ARAF

Zbirka novel.

KARL ČAPEK

POGOVORI Z MASARYKOM

knjiga o velikem človeku filozofu in državniku
(Samo v platno vez.)

JANKO LAVRIN

**DOSTOJEVSKI,
NIETZSCHE, TOLSTOJ**

Tri študije.

IVAN S. TURGENJEV

**POMLADNE VODE
OČETJE IN SINOVI**

Dva romana.

THAMES WILLIAMSON

**ZEMLJA MI JE
POVEDALA**

Eskimski roman.

JOHN GALSWORTHY

SAGA O FORSYTIH

Trije romani. Za vsakega novega naročnika
pošljemo en roman v mehko vezan.

Kdor pridobi *dva* nova naročnika, si lahko izbere *dve* izmed gori naštetih v *mehko vezanih* knjig ali pa eno v *platno* vezano.

Kdor pridobi *tri* naročnike, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *tri* v *platno* vezane ali *dve* v *polusnje* vezani.

Kdor pridobi *štiri* nove naročnike, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *štiri* v *platno* vezane ali *tri* v *polusnje* vezane.

Kdor pridobi *pet* novih naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *pet* v *platno* vezanih ali *štiri* v *polusnje* vezane.

Kdor pridobi *šest* novih naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *sedem* v *platno* vezanih ali pa *pet* v *polusnje* vezanih.

Kdor pridobi *sedem* novih naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *osem* v *platno* vezanih ali pa *šest* v *polusnje* vezanih.

Kdor pridobi *osem* naročnikov, si lahko izbere izmed gori navedenih knjig *devet* v *platno* vezanih ali pa *sedem* v *polusnje* vezanih.

Kdor pridobi *devet* naročnikov, prejme lahko izmed gori navedenih knjig *devet* v *platno* vezanih ali *osem* v *polusnje* vezanih.

Kdor pa pridobi *deset* naročnikov, si lahko izbere *dvanaest* izmed gori navedenih v *platno* vezanih knjig ali *deset* v *polusnje* vezanih.

Te nagrade bomo začeli razpošiljati s 1. marcem. Razumljivo je, da jih bomo lahko poslali samo tistim, ki bodo pridobili zares *zanesljive* in *plačujoče* naročnike in ki bodo imeli tudi sami poravnane vse že zapadle obroke. — Naročilnice za pridobivanje novih naročnikov so priložene reviji.

Opomba: Kdor si je pridobil pravico, da dobi za nagrado v mehko vezano knjigo, pa bi želel imeti knjigo v platno ali v polusnje vezano, jo lahko dobi, če doplača razliko v ceni med v mehko in v platno ali v polusnje vezano knjigo.

ZALOŽBA MODRA PTICA V LJUBLJANI

**Salda-konte, štrace, journale,
šolske zvezke, mape, odjemal-
ne knjižice, risalne bloke itd.**

nudi po izredno ugodnih cenah

***Knjigoveznica
Jugoslovanske
tiskarne***

***v Ljubljani
Kopitarjeva 6
2. nadstropje***

Klišaje
 vseh
 vrst
 po
 fotogra-
 fijah
 in
 risbah
 izvršuje

**Klišarna
 St. Deu**
 Ljubljana, Dalmatinova ul. 13

Ali ste že naročili

Wellsovo

Svetovno
zgodovino

Tiskarna Merkur

LJUBLJANA, GREGORČIČEVA UL. 23

SE PRIPOROČA ZA CENJ. NAROČILA, KI JIH BO IZVRŠILA HITRO,
 LIČNO IN PO ZMERNI CENI / TISKA KNJIGE, BROŠURE, ČASOPISE,
 REVIJE, KUVERTE, MEMORANDE, RACUNE, LETAKE, LEPAKE,
 POSETNE KARTE, LETNA POROČILA, VSTOPNICE, VABILA ITD.
 VSE TISKOVINE TISKA V ENI ALI VEČ BARVAH

V LASTNI ZALOŽBI IZDAJA: »SLUŽBENI LIST KRALJEVSKE BANSKE
 UPRAVE DRAVSKE BANOVINE« IN »ZBIRKO ZAKONOV IN UREDB«,
 KATERE SEZNAM VAM NA ŽELJO DOPOŠLJE
 TELEFON 25-52